

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

PEKKA PARVIAINEN

Maalittamisen tunnistaminen

Ilmiön selkeämpi määrittelemine
Rikosuhripäivystyksen päivittäisen työn tueksi

LIIKETALouden TUTKINTO-OHJELMA
2018

Tekijä(t) Parviainen, Pekka	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Toukokuu 2021
	Sivumäärä 59	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Maalittamisen tunnistaminen		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön aiheen merkitys nousi keskiöön, kun julkisessa keskustelussa ei pystytty sanomaan tarkemmin, mitä on maalittaminen, missä sitä tapahtuu ja kenelle sitä tapahtuu. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada pienimuotoista selvennystä em. asioiden osalta. Opinnäytetyön luonnolliseksi toimeksiantajaksi valikoitui rikosuhripäivystys eli RIKU, joka tekee arvokasta työtä rikosten uhrien parissa – myös maalittamisen kohteeksi joutuneiden uhrien. Yhtenä tavoitteena oli tehdä selvitystyö, joka antaisi parempaa tunnettavuutta maalittamiseen liittyvästä ilmiöstä ja sen määrittelystä, jotta rikosuhripäivystys pystyisi tukemaan parhaalla tiedolla maalittamisen kohteeksi joutuneita uhreja. Toiseksi opinnäytetyön tarkoitus on yhtenä pienenä palasena edistää yhteiskunnallista keskustelua maalittamisen tunnistamisesta, sen laajuudesta ja vahingollisuudesta, joiden kautta ilmiöön liittyvät ja tarvittavat torjunta- ja toimintamallit kehittyisivät ja pystyisivät tasavertaisesti taistelemaan ilmiötä vastaan.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusstrategiaksi valikoitui laadullinen tutkimus ja tarkempi tutkimusmetodi on tapaustutkimus. Opinnäytetyöhön haettiin aiheesta saatavaa teoriatietaoa, jonka pohjalta tehtiin laajat haastattelut sekä asiantuntijoille, että kokemusasiantuntijoille. Haastatteluiden tarkoituksena oli samalla saada tuotettua opinnäytetyön toimeksiantajalle, rikosuhripäivystykselle, laadukas ja asiaa selvittävä kysymyspatteristo omaan työhönsä maalittajien uhrien kanssa työskentelyyn.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena saatiin luotua kysymyspatteristo, jonka mukaan olisi hyvä mahdollisuus saada selvitettyä, onko uhri joutunut nimenomaan maalittamisen kohteeksi. Opinnäytetyössä tunnistettiin paremmin ilmiötä ja selvitettiin maalittamiseen liittyviä olennaisia ja keskeisiä seikkoja, joista esille nousi mm. joukkoistaminen, tavoitteellisuus, informaatiovaikuttamisen eri muodot sekä yhteiskunnan polarisoituminen.</p>		
<u>Asiasanat</u> maalittaminen, järjestelmällinen häirintä, informaatiovaikuttaminen, vihapuhe, sananvapaus, joukkoistaminen, polarisaatio, sosiaalinen media, verkkorikollisuus		

Author(s) Parviainen, Pekka	Type of Publication Bachelor's thesis	Date May 2021
	Number of pages 59	Language of publication: Finnish
Title of publication Identification of targeted harassment		
Degree program Degree Programme in Business Administration		
<p data-bbox="312 685 424 707">Abstract</p> <p data-bbox="312 752 1447 1189">The importance of the theme discussed in this thesis, rose to the center of attention, once it became obvious in public discussion that it was not clearly stated what targeted harassment is, where does it take place, and whom does it target. The goal of this thesis is to achieve some clarification in these above-mentioned matters. The natural client for this thesis was Victim Support Finland, i.e. RIKU (Rikosuhripäivystys), an organization that does valuable work for the benefit of crime victims- including victims of targeted harassment. Another goal was to do an investigation, which would increase awareness regarding targeted harassment as a phenomenon, and how it is defined, so that the victim support could offer the best possible help for victims of targeted harassment. Lastly, the purpose of this thesis is to play its own small part in promoting public discussion in recognizing targeted harassment, its scope and harmfulness. Thus, it can support the development of necessary models of prevention and means to combat this phenomenon.</p> <p data-bbox="312 1234 1447 1447">The research strategy chosen for this thesis is qualitative research, and the more specific research method is case study. The available theory regarding the chosen subject was collected, based on which extensive interviews were conducted with experts. The purpose of the interviews was also to produce a high quality framework for interview questions that Victim Support Finland could use, when supporting and working with victims of crime.</p> <p data-bbox="312 1491 1447 1671">The result of the thesis was a framework for interview questions, by following which one could determine if the person has been the victim of targeted harassment. The thesis improves the recognition of the phenomenon. It also clarifies essential factors of targeted harassment, of which crowdsourcing, purposefulness, different kind of influencing through information and the polarization of society rose to particular prominence.</p>		
<p data-bbox="312 1738 456 1760"><u>Key words</u></p> <p data-bbox="312 1771 1447 1841">targeted harassment, systematic harassment, information warfare, hate speech, freedom of speech, crowdsourcing, polarization, social media, cybercrime</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Toimeksiantajan esittely.....	7
1.2 Rikosuhripäivystyksen työkalu	9
2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON HANKINTA.....	9
2.1 Opinnäytetyön tutkimusmetodi.....	9
2.2 Aineiston hankintaprosessi.....	11
2.3 Opinnäytetyössä tarkasteltava ongelma	12
3 TAUSTAA MAALITTAMISELLE	13
3.1 Ilmiön voimakkaaseen kasvuun vaikuttaneita tekijöitä	14
3.2 Internet, sosiaalinen media ja digitalisoituminen.....	19
3.3 Disinformaatio ja valeuutiset	21
3.4 Trollaus, algoritmit ja tekoäly	22
3.5 Informaatiovaikuttaminen ja propaganda	26
3.6 Internet tekee maalittamisesta globaalin ilmiön.....	28
4 MAALITTAMISEN RIKOSOIKEUDELLINEN ARVIOINTI	29
4.1 Ajantasainen lainsäädäntö	29
4.2 Lakialoite maalittamisen erilliskriminalisoinnista	30
4.3 Valtioneuvoston selvitys ilmiöstä	31
4.4 Maalittamiseen rinnastettavat rangaistussäännökset.....	32
4.5 Sananvapaus ja vihapuhe	34
4.6 Ihmisoikeussopimukset ja lainsäädännön muutokset.....	36
4.7 Maalittamisen kriminalisoinnin ja tunnistamisen haasteet	38
5 HAASTATTELUISSA ESILLE NOUSSEET TEKIJÄT	40
5.1 Haastateltavien valinta ja haastattelujen suorittaminen	40
5.2 Asiantuntijat	41
5.3 Kokemusasiantuntijat.....	46
5.4 Yhteenveto haastatteluista.....	49
6 MAALITTAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN	50
6.1 Maalittamisen määritelmät.....	54
6.2 Tuotos – ilmiön tunnistamiseksi tarvittavat kysymykset.....	56
7 KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET	57
7.1 Kehittämisehdotukset.....	57
7.2 Jatkotutkimusaiheet.....	58

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Oman ammattini myötä olen ihan mielenkiinnosta seurannut sivusta joitakin vuosia tällaista uudenlaista, hallitsematonta ja tuntematonta ilmiötä, josta on alettu käyttää termiä *maalittaminen*. Mitä enemmän olen aiheeseen tutustunut eri lähteiden kautta, sitä sekavampi tunne minulle on siitä tullut; tunne, että asian ympärillä touhutaan kovasti, mutta yksittäiset tekijät omineen, eri näkökulmista ja eri tiedoilla. Tämä on varmasti tämän aikakauden vitsaus, missä tietoa on runsaasti saatavilla, mutta sen oikeellisuus ja oikeaoppinen käyttö vaatii ammattimaista otetta. Omat havaintoni johtivat siihen, että näin uhrin aseman suhteessa ilmiön vahingollisuuteen erittäin epäoikeudenmukaisena ja teon riittämättömän tunnistettavuuden ja määrittelyn myötä rangais-tuskäytäntöä olisi mahdotonta pitää missään linjassa.

Toinen asia, mikä johti opinnäytetyön aiheen valintaan ja siihen, että toimeksiantajaksi valikoitui Rikosuhripäivystys (RIKU), oli aiheen ympärillä käytävä keskustelu, jossa ilmiön katsottiin esiintyvän vain viranomaistoiminnan ympäristössä. Olin itse havainnut ilmiön ulottuvan ihan yksittäisen sektorin liiketoimintaan saakka, minkä vuoksi aihe liiketalouden opintojen ohella ei ole mitenkään absurdi. Nämä seikat olivat riittävät muodostamaan tutkimuskysymyksen *mitä on maalittaminen ja miten se määritellään?* Opinnäytetyön aiheen ollessa ilmiötasolla oleva asia, josta ei ole vielä saatavissa oikeuslähteistä riittävää tietoa, on opinnäytetyön tutkimusmetodiksi valikoitunut tapaustutkimus. Tapaustutkimuksessa sekä teoriolla, että empirialla on oma tärkeä roolinsa ilmiön kuvaamiseksi. Opinnäytetyön toimeksiantajasta ja opinnäytetyön yhteisistä tavoitteista on kerrottu laajemmin luvuissa 1.1 ja 1.2. Huomionarvoista on, että lukija ymmärtää opinnäytetyössä olevan vahvasti rikoksen uhrin näkökulma, joka tukee erityisesti toimeksiantajaa, RIKUa.

Opinnäytetyön aihe on osin tuntematon, mutta siihen tutustuessa, kovin tunnettu – suurin ristiriita asiassa varmasti on maalittamisen virallinen määritelmä ja siihen liittyvät olosuhteet, missä maalittamisen tunnistamista sekä *tunnustamista* ja sen erillis-

kriminalisoinnin tarpeellisuudesta käytävää keskustelua tulisi jatkaa. Maalittamisen tunnustamisella tässä yhteydessä tarkoitetaan yhteiskunnallista julkilausumaa, että ilmiö on todettu olevan olemassa ja tietoisuus sen vaikutuksesta on otettu huomioon. Jotta suuren yleisön ajatukset, toiveet ja tietämys olisivat läsnä, tulisi yhteiskuntaa koskettavan ylhäältä alaspäin suuntaavan viestinnän kulkea reaaliajassa. Lainsäädännön muutostyöt ovat pitkäjänteisiä prosesseja, joissa yksittäinen pieni muutos saattaa suuresti vaikuttaa jo olemassa oleviin muihin rangaistussääntöihin, joka lopulta vie asian alkupisteen; tämänkaltainen pohdinta ja tarkastelu ei näyttäydy täydessä laajuudessa suurelle yleisölle, saati uhrille missään kohtaan. Lisäksi huomionarvoista on, että voimassa oleva rangaistussääntö ei itsessään luo turvaa, jonka vuoksi ennalta estävät toimintamallit, uudenlaisen kulttuurin luominen ja ymmärtäminen sekä rikoksen uhrien tukipalvelut ovat ne, joihin nopealla aikataululla pystytään reagoimaan ja vaikuttamaan.

Maalittamista on sen varsinaisessa merkityksessä viime vuosina yleisimmin tunnustettu tapahtuneen julkisen sektorin alalla. Tosiasia lienee kuitenkin se, että sitä käytetään lainsäädännön harmaalla alueella, työtehtävästä riippumatta, tilanteessa kuin tilanteessa. Työtehtävä ja asema julkisella sektorilla tai yksityisellä sektorilla eivät anna asialle sen suurempaa merkitystä, kun kysymyksessä on kuitenkin lopulta jokaisen ihmisen subjektiivinen kokemus ja ”siviilitunne” – kyse on yleisestä linjasta ja hyväksynnästä, kokevatko maalittamisen uhriksi joutuneet saavansa riittävän tuen, alkavassa kamppailussaan suurta ja tuntematonta ilmiötä vastaan! Tämä on asia, johon RIKU on kiinnittänyt viimeisten vuosien aikana erityistä huomiota ja tahtonut olla eturintamassa mukana, jotta ilmiö saataisiin yhteiskunnassa virallisesti tunnustettua ja sen tosiasiallinen olemassaolo ja vahingollisuus saisivat oikeat mittasuhteet. Uhrin näkökulmasta katsottuna yleinen hyväksyntä ja tuomitsevuus ovat tärkeimpiä selkänokkia, joihin omassa asiassa aina lopulta nojataan.

Tässä opinnäytetyössä näkökulma ja viitekehys ilmiön suhteen on negatiivinen, missä ilmiön katsotaan loukkaavan yksittäisen henkilön perusoikeuksia; ilmiön katsotaan olevan tavoitteellista, tahallista ja järjestelmällistä toimintaa, missä olemassa olevan lainsäädännön ja nykyajan somekulttuurin avulla tekojen tuomittavuus ja rikollisuus pyritään häivyttämään. OTT Mika Illmanin käyttämä termi ”järjestelmällinen häirintä” on mielestäni hyvä yleiskuvaus maalittamisesta ja itsessään sana ”häirintä” ei yleisen

elämänkokemuksen mukaan ole katsottu olevan mitenkään positiivinen sana. Ilmanin selvityksestä on kerrottu enemmän opinnäytetyön luvussa 4.3.

Opinnäytetyössä on pyritty taustoittamaan aihetta, jonka myötä ilmiön esiintyminen eri yhteyksissä olisi helpommin ymmärrettävää. Taustaa maalittamiselle on luvussa 3.

1.1 Toimeksiantajan esittely

Toimeksiantajaksi opinnäytetyölle tuntui luonnolliselta pyytää Rikosuhripäivystys eli RIKU. Kun puhutaan maalittamisen uhrista ja hänen mahdollisuuksistaan selvitä ilmiön keskeisistä tekijöistä, kuten järjestelmällisestä ja pitkäkestoisesta henkilöön kohdistuvasta häirinnästä ja uhasta, tarvitaan siihen viranomaisen lisäksi toimivat ja ajantasaiset tukipalvelut.

RIKU on tarkoitettu rikoksen uhreille, heidän läheisilleen sekä rikoksen todistajille. RIKU tuottaa julkisen palveluveloitteensa mukaisesti rikosprosessiin liittyviä tuki- ja neuvontapalveluja, joiden avulla asiakkaalle pyritään luomaan ne puitteet, jotta hän pääsee asiassaan eteenpäin. Näitä tuki- ja neuvontapalveluja käytännössä ovat esimerkiksi tilanteen kartoittaminen niin itse rikosasian, kuin asiakkaan henkisen selviytymisen näkökulmasta. Tukipalveluun liittyy olennaisesti ajantasainen ja konkreettinen tuki mahdollisen rikosilmoituksen teossa, kuulusteluissa, oikeudenkäynneissä sekä muissa rikosasiaan liittyvissä viranomaistapaamisissa. Henkisen selviytymisen osalta RIKU tarjoaa keskusteluapua ja ohjaa tarpeen mukaisesti erityistukipalveluihin, kuten kriisipalvelut tai terapia. RIKUssa autetaan myös oikeusavustajan löytämisessä ja kustannusvaikutusten selvittämisessä, mahdollisessa lähestymiskiellon hakemisessa, vahingonkorvausasioissa sekä tiedotusvälineiden kohtaamisessa. (RIKU, 2021.)

Asiakkaan kunnioittava ja kuunteleva kohtaaminen on RIKUn palveluissa erityisen merkityksellinen tavoite. Palvelussa toimitaan asiakkaan ehdoilla ja pohditaan yhdessä erilaisia mahdollisuuksia toimia; mikä auttaa asiakasta parhaiten, mitä juuri hän tarvitsee selviytymisensä tueksi. RIKUsta voidaan tarjota asiakkaalle myös henkilökoh- taista tukihenkilöä, joka kulkee hänen rinnallaan läpi koko rikosprosessin. Uhrin tilanne ja vointi saattaa vaihdella pitkän prosessin aikana ja rikos saattaa edelleen jatkua,

vaikka uhri on tehnyt siitä rikosilmoituksen. Näissä tilanteissa tuen merkitys asiaan perehtyneeltä taholta korostuu. (Koivukangas, 2021.) On ensiarvoisen tärkeää, että uhria ei jätetä yksin kokemuksensa kanssa. Tämä saa erityistä huomiota siinä, missä opin- näytetytön aikana tehtyjen selvitysten mukaan uhrin päällimmäisinä tunteina ovat ”yksin kaikkia vastaan” ja hylätyksi tuleminen.

RIKUn palvelut ovat maksuttomia. Julkisen palveluvelvoitteen myötä toiminta on vi- ranomaisten valvomaa toimintaa. Keskeisiä tekijöitä palvelussa ovat asiakkaan itse- määräämisoikeuden kunnioittaminen, vaitiolovelvollisuus sekä tasavertaisuus. Tyy- pillisiä rikoksia, joiden yhteydessä RIKUn tukipalveluita käytetään, ovat väkivalta-, seksuaali- ja omaisuusrikokset sekä erilaiset häirintä-, sekä vainoamiseen kohdistuvat rikokset. RIKUlla on erityisosaaminen myös ihmiskaupan uhrien auttamisen osalta, jossa heillä on erillinen erityistukipalvelu. RIKUn tukipalvelut ovat kuitenkin täysin rikoslajineutraalit, eikä mikään tietty rikos ole peruste RIKUn tukipalveluiden saa- miseksi. RIKUlla on myös hyvin informatiiviset ja käytännön läheiset verkkosivut, joista lukija saa mahdollisesti jo ensimmäisiin kysymyksiinsä vastauksia ja ohjeita jat- kon kannalta. (RIKU, 2021.) Maalittamisen uhrin mahdolliset tarpeet sopeutuvat erin- omaisesti RIKUn tukipalveluiden monipuoliseen kirjoon.

Rikosuhripäivystyksen yhtenä vaikuttamistehtävänä on kehittää palveluja ja vaikuttaa omalla tietotaidolla uhrin näkökulmaan liittyvien asioiden etenemistä mm. hyvien käy- tänteiden sekä lainmuutostöiden osalta. Rikosuhripäivystyksellä keskiössä on uhri ja hänen tarpeensa. Rikosuhripäivystyksen asiantuntijat ovat mukana erilaisissa rikoksen uhrin asemaa parantavissa työryhmissä tai vähintään antavat lausuntoja ja ovat kuul- tavana teemaan liittyen. Esiintyessään asiantuntijana uhrin asemaa parantavissa toi- missa tai mediassa, RIKUlla on suuri vastuu olla tasapuolinen ja oikeudenmukainen uhrin aseman esiintuoja ja hänen puolestaan puhuja. RIKUn yksi vaikuttamiskanava on sosiaalinen media, jossa tiivis näkyminen varmistetaan RIKUn oman profiilin myötä. Lisäksi toiminnassa koulutetaan myös paljon ammattilaisia uhrin asemaan ja kohtaamiseen liittyen. (Koivukangas, 2021.)

1.2 Rikosuhripäivystyksen työkalu

Opinnäytetyössä maalittamista käsitellään neutraalisti, suurempaa kantaa ottamatta siihen, että missä kohderyhmässä, työyhteisössä tai ympäristössä maalittamista olisi tunnistettu tapahtuvan. Tämä lähestymistapa tukee Rikosuhripäivystyksen omia arvoja ja toimintamalleja, jotka ovat hyvin neutraalit ulkoisten tekijöiden suhteen.

Rikosuhripäivystyksen kanssa käytyjen keskustelujen mukaan, aihe on ajankohtainen myös heidän toiminnassaan ja heillä on tarve saada itselleen konkreettisempaa tietoa ilmiöstä ja tarve työkalulle, jolla ilmiön tunnistaminen ja käsitteleminen olisi yksinkertaisempaa. Yhdessä rikosuhripäivystyksen kanssa sovitun mukaisesti opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa heidän käyttöönsä sellaiset yksilöidyt tiedot, joilla heillä on mahdollista tuottaa itselleen laadukkaita työkaluja maalittamisen tunnistamiseen. Yksilöidyt tiedot tullaan kohdentamaan mm. tarkistuslistaan (kysymyspatteristoon), jonka avulla rikosuhripäivystyksen työntekijä pystyy käydä tapahtumia läpi ja pyrkiä tunnistamaan yhdessä asiakkaan kanssa, onko kyseessä maalittamista vai jotain muuta.

Rikosuhripäivystyksen kehitysjohtaja Jaana Koivukangas pitää ilmiötä ajankohtaisena ja heidän toiminnassaan on pyritty viimeisen vuoden aikana lisäämään omaa tietoutta ilmiöstä sekä julkisista lähteistä, että myös järjestämällä asiantuntijoiden antamaa koulutusta aiheesta (Koivukangas, 2021).

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON HANKINTA

2.1 Opinnäytetyön tutkimusmetodi

Opinnäytetyö on tutkimuksen kaltainen teos, jossa pyritään selkeyttämään ja määrittelemään ajankohtaista, valtoimenaan ajelehtivaa ilmiötä, olemassa olevan teorian pohjalta sekä empiriaan vahvasti nojaten. Opinnäytetyön tutkimusstrategiaksi on sen luonteen takia valikoitunut aika selkeästi kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusstrategiana termillä ”kvalitatiivinen”, on alun perin pidetty kenttätöitä (field-work) muistuttavana toimintamallina (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, s. 134). Laadullinen

tutkimus kun ei itsessään avaa termin merkitystä, voidaan siitä puhua jopa ymmärtävänä tutkimuksena, jolloin mm. tällaisten keskiössä olevien ilmiöiden perustelu tietämisen sijaan, voidaan ”selittää” ja ”ymmärtää” (Sarajärvi & Tuomi, 2018, s. 26).

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta tehdessä ei suoranaisesti pysty työn alkuvaiheessa lyömään lukkoon teoreettista viitekehystä, johon aineiston hankintaan käytettävä metodi suoraan toimisi; aineiston moninaisuuden ja sen laajan tarkastelun kautta työn näkökulma ja aineiston luonne saattaa muuttua, missä teoreettinen viitekehys ja aineiston hankintaan vaikuttavat näkökulmat eivät tulisi olla itsessään liian rajattuja ja ohjaavia. (Alasuutari, 2011, s. 64.)

Laadullisen tutkimuksen määrittelyjä ja rajapintoja on useita erilaisia ja eri tavalla painotettuja, milloin keskustelussa on teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa ja milloin taas laadulliseen viitekehykseen pyritään löytämään selkeä määrittely, mitä osaluuetta se tutkimuksesta oikeastaan tarkoittaa. Teorian ja/tai sen yhteydessä puhuttavan teoreettisen viitekehyksen merkitys tässä opinnäytetyössä on hyvin joustava ja käytännönläheinen, millä tarkoitetaan yleisiä käsityksiä ja teorian ja käytännön suhdetta toisiinsa, ikään kuin vastinpariasetelmaa hakiessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 18–19.)

Opinnäytetyön tekemiseen käytettävä tarkempi tutkimusmetodi on lähinnä tapaustutkimusta. Tapaustutkimuksesta ovat kirjoittaneet Eriksson ja Koistinen, että ”*tapaustutkimuksessa nimensä mukaisesti tarkastellaan yhtä tai useampaa tapausta, joiden määrittely, analysointi ja ratkaisu on tapaustutkimuksen keskeisin tavoite.*” (Eriksson & Koistinen, 2014, s. 4). Tapaustutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat yksityiskohtaiset ja intensiiviset tiedot yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevista tapauksista; kukin tapaus on osa kokonaisuutta ja välittömässä suhteessa ympäristöön. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 135.)

Opinnäytetyössä teoriolla on suuri merkitys, koska aiheena on ilmiötasolla oleva käsite, jota ei ole vielä selkeästi määritelty. Teoria antaa tarvittavan ja tarpeellisen vastapainon empiriasta saaduille tiedoille, joiden kautta ilmiötä voidaan uskottavasti tarkastella ja arvioida.

2.2 Aineiston hankintaprosessi

Tapaustutkimuksen luonteen mukaisesti, aineiston hankintaprosessi on moninainen. Aineiston hankinnan ja käyttämisen suhteen haastavuuden tekee lähdekritiikin oikeanlainen mitoittaminen; aiheesta ei ole käytännössä mitään virallista, tunnistettua kantaa, tietokirjallisuutta tai lainsäädäntöä. Opinnäytetyön lähteet tulevat olemaan ilmiön ympärille sijoittuvat tutkimukset, selvitykset, asiantuntijoiden lausumat ja tietokirjallisuus, uutisointi sekä haastattelut. Lähdekritiikin suhteen on siis oltava joustava, mutta tarkka. Yhtenä keskeisenä aineiston hankintaväylänä ovat aiheeseen perehtyneet henkilöt eli kokemusasiantuntijat ja asiantuntijat, joita haastatteleamalla saadaan yksilöityä tietoa ilmiöstä ja sen eri muodoista.

Kaikki aiheesta/ilmiöstä tehdyt selvitykset ja kuten myös tällainen opinnäytetyö, edistävät entisestään ilmiön parempaa tunnistamista sekä tietoisuutta siitä. Ilmiö antaa opinnäytetyössä hyvät eväät tapaustutkimuksena tehtyyn opinnäytetyöhön. Tapaustutkimusta on toimintamallina kuvailtu mm. seuraavasti: ”*Aineistoa kerätään useita metodeja käyttämällä, mm. havainnoin, haastatteluin ja dokumentteja tutkien. Tavoitteena tyypillisimmin ilmiön kuvailu.*” (Hirsjärvi ym., 2009, s. 135).

Yhtenä opinnäytetyön tavoitteena on saada haastattelut henkilöiltä, jotka ovat aiheeseen hyvin perehtyneitä. Haastattelujen osalta yhtenä tavoitteena on saada yhtenevä määrä sekä kokemusasiantuntijahaastatteluita, että asiantuntijahaastatteluja. Tässä yhteydessä puhuttaessa kokemusasiantuntijalla tarkoitetaan maalittamisen kohteeksi joutunutta henkilöä ja asiantuntijahaastattelulla aiheesta muuten perehtynyttä tietoa omaavaa henkilöä. Haastattelujen tekeminen molemmista näkökulmista mahdollistaa objektiivisemmän, laajemman ja uskottavamman tuloksen.

Haastatteluiden tekemiseksi olen tehnyt haastattelurungon, joka kuvaa yleisellä tasolla haastatteluissa käsiteltäviä asioita. Haastattelurungot ovat opinnäytetyön liitteenä. Haastattelurunkoja on kaksi; omat näkökulmat molemmille osapuolille eli uhrin näkökulma kokemusasiantuntijoille sekä teoriatason näkökulma asiantuntijoille. Kokemukseeni ihmisten kanssa haastatteluidenkaltaisiin tilanteisiin perustuen, pystyn sanomaan, että haastattelua ei johda ennalta tehdyt haastattelukysymykset, vaan haastattelussa esille tuodut vastaukset ja haastattelijan taito kuunnella hänelle kerrottuja asioita

ja niiden kautta haastattelun eteenpäin saattaminen yhä syvemmälle ja syvemmälle, aina aiheen keskiöön johtaen. Haastattelut tullaan esittämään opinnäytetyössä yhteenvedon kautta ja alkuperäiset haastattelut jäävät opinnäytetyön oheismateriaaliksi tekijän haltuun luottamustekijöiden vuoksi.

Teorian kirjoittaminen on ajoittunut tammi-maaliskuun vaihteelle ja haastatteluiden ajankohta keväälle 2021. Opinnäytetyön tekemisen ajankohtaan ajoittuu hyvin myös Rikosuhripäivystyksen itselleen järjestämä koulutuspäivä aiheesta *maalittaminen*; olen saanut kutsun osallistua tähän koulutukseen, jonka ajankohta on 19.3.2021. Opinnäytetyön analysointi ja johtopäätösten teko on suunniteltu ajoittuvan alkukesään 2021.

2.3 Opinnäytetyössä tarkasteltava ongelma

Opinnäytetyössä ongelma luodaan ajankohtaisen ilmiön, *maalittamisen*, tuoman moninaisuuden ja riittämättömän määrittelyn pohjalta. Ongelmana katsotaan olevan maalittamisen riittämätön *tunnistaminen* ja sen kautta sen mahdollinen virallinen *tunnustaminen*. Opinnäytetyössä oleva pääongelma on pyritty kirjaamaan siten, että sen selvittäminen tulisi antamaan hyvät lähtökohdat myös alaongelmien selviämiseksi; alaongelmien selvityksen tuomat tulokset tukisivat lopulta itse pääongelmaa. Opinnäytetyössä pääongelman tai alaongelmien keskinäinen suhde ei kuitenkaan tule sanelemaan opinnäytetyön kulkua, vaan tiedot jäsenyivät ja hakevat paikkansa tutkimustyön aikana ja varautuminen suunnan muuttumiseen tai painopisteiden siirtymiseen turvataan, pitämällä lähestyminen itse pääongelmaa riittävän avoimena. (Hirsijärvi ym., 2009, s. 126.)

Vajavaisten tietojen myötä opinnäytetyössä tarkasteltavan ongelman tutkimuskysymysten merkitys kasvaa; ongelman selvittämiseksi pää- ja alaongelmat on pyritty miettimään tarkasti, jotta ne vastaavat laajan ilmiön osalta opinnäytetyössä käsiteltävää aihetta oikeasta näkökulmasta.

Tutkimuskysymysten eli tämän opinnäytetyön yhteydessä puhuttujen ongelmien asettaminen ja muotoilu ovat tärkeää, mitkä muodostavat jo oman syvemmän pohdintansa

aiheen parissa. Asiasta ovat kirjoittaneet myös Hirsjärvi ym. kirjassaan *Tutki ja kirjoita: ”Ongelman asettaminen ja muotoileminen on usein vaikeampaa kuin sen ratkaiseminen.”* Kirjassa muistutetaan myös vanhasta sanonnasta, missä pääajatuksena on ollut, että hyvä ja loppuun saakka pohdittu kysymys sisältäisi jo itsessään puoliksi vastauksen – tämä tuskin enää tänä päivänä luo ihmisten päällimmäisen olettaman ja/tai tavoitetilan. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 125.)

Opinnäytetyössä olevien tavoitteiden vuoksi tutkimusongelma on jaettu pääongelmaan sekä alaongelmiin. Alaongelmat tukevat yksittäisinä tietoina pääongelman ratkaisua, mutta antavat tuloksellaan oman kokonaisuuden opinnäytetyön tuotokseen; tarkoituksena on tuottaa rikosuhripäivystykselle kysymyspatteristo, jonka avulla he pystyvät paremmin tunnistamaan omassa työssään maalittamisen uhriksi joutuneita henkilöitä.

Pääongelma

- Mitä on maalittaminen ja miten se määritellään?

Alaongelmat

- Missä maalittamista tapahtuu?
- Miten maalittamisen pystyy tunnistamaan?
- Milloin maalittaminen rikkoo henkilön perusoikeuksia?
- Mitkä ovat maalittamisen uhrin toimenpiteet?

3 TAUSTAA MAALITTAMISELLE

Jotta ilmiötä voisi paremmin tunnistaa ja erottaa mm. vihapuheesta ja kiusaamisesta, tulisi sen olosuhde- ja ympäristötekijöitä ymmärtää. Tässä kappaleessa tuon esille erilaisia yksittäisissä käsitteitä, tekijöitä ja niiden ympäristöä, joiden avulla myöhemmin maalittamiseen liittyvistä keskeisistä osatekijöistä puhuttaessa, niitä olisi helpompi ymmärtää. Maalittaminen on 2010-luvun lopulta saakka ollut paljon keskusteltu puheenaihe. Ilmiö on nostanut pintaan erilaisia näkemyksiä niin ilmiön tunnusmerkistötekijöistä ja niiden soveltamisesta ajantasaiseen lainsäädäntöön, kuin myös

maalittamisen kohteeksi joutuneiden henkilöiden (uhrien) kyvyistä puolustautua ilmiötä vastaan. Maalittamisen osalta lienee tässä vaiheessa tärkein seikka kuitenkin se, että ilmiön tosiasiallinen merkitys pystyttäisiin määrittämään riittävän selkeästi, jotta siitä ei tulisi vain 2010-luvun viraali käsite, joka syö itseltään uskottavuuden ja tämän myötä sen todellista vaikutusta ja vahingollisuutta ei kohdattaisi sen vaatimalla tasolla. On tärkeää, että yhteiskuntaa laajalti koskettavat asiat pystyttäisiin *tunnistamaan* ja *tunnustamaan* ja tätä kautta ilmiöön ja sen tuomittavuuteen saataisiin virallinen kanta.

Maalittamisessa perusajatuksena on lukita kohde ja päästä vaikuttamaan häneen kaikin mahdollisin keinoin ja saada lopulta aikaan tilanne, missä kohteelle saadaan huomattavaa vahinkoa aikaiseksi (Jantunen, 2021). Maalittamisessa esiintyviä konkreettisia tekoja ovat mm. häirintä, painostus, mustamaalaus, uhkaus, kiristys ja eriateinen informaatiovaikuttaminen, joilla kohde saadaan suuren yleisön silmissä huonoon ja paheksuttavaan valoon. Maalittamisessa yhdistyy monia, jo rikoslaissa säädettyjen rangaistussääntöjen tunnusmerkistöjen osatekijöitä; yksittäiset osateot saattavat silti olla omina tekoinaan niin vähäisiä, että niiden rangaistavuus ei ylitä rikoksen tunnusmerkistöä. Maalittaminen syntyy näiden pienten yksittäisten osatekojen tuloksena ja tekoa täytyy katsoa kokonaisuutena, jolloin teon todellinen kokonaisvaikutus vasta voidaan arvioida.

Maalittamista on varmasti tapahtunut ihmiskunnassa jossakin muodossa aina, mutta tällä hetkellä se on ajankohtainen ja uusi ilmiö siksi, että se on pyritty tunnistamaan ja määrittelemään ja sen on katsottu olevan teoltaan ja vaikutuksiltaan niin vahingollinen, että siitä on tehty lakialoite sen erilliskriminalisoinnista. Lakialoitteessa ja siihen liittyvässä asiantuntijakeskustelussa on ollut mukana useista eri instansseista sekä lainsäädännön parista olevia henkilöitä, joiden avulla ilmiötä on pyritty arvioimaan.

3.1 Ilmiön voimakkaaseen kasvuun vaikuttaneita tekijöitä

Kun tänä päivänä puhutaan, että *ihmiset ovat menneet verkkoon*, otetaan se edelleenkin suuren kuulijakunnan osalta hieman ironisena lausahduksena ja sen merkitystä ei ymmärretä tai haluta ymmärtää. Kun pysähtyy hetkeksi ja asioita tarkastelee ajatuksen kanssa, niin huomataan, että tänä päivänä ihmisen riippuvuussuhde verkkoon

(internet) on erityisen suuri ja sitä ei edes usein mielletä *verkossa olemiseksi*, milloin minkäkin tekemisen osalta. Kehityksestä ja verkon antamista mahdollisuuksista ei tietenkään pidä olla pahoillaan – päinvastoin. Kehityksen toisella puolella on silti aina uuden kulttuurin luominen ja tässä yhteydessä puhuttaessa kehitys pitäisi näkyä myös verkossa olemisen tiedoissa ja taidoissa. Verkko on vielä kovin pintapuolinen ja tunnistamaton asia monille ja siellä piilevät vaarat ja niiden erilaiset muodot, ovat jääneet suurella vauhdilla tulevan teknologisen hurmoksen varjoihin. Turvallisuuden uhan tunnistaminen ja tiedostaminen on vielä suurelta käyttäjäryhmältä hyvin vajavaista ja verkkoon liittyvien yleisten ja yksityisten tietojen liikkumista palveluita käytettäessä ei koeta yksittäisen *Matti Meikäläisen* osalta kovinkaan suureksi riskiksi – ”Kuka nyt minun tiedoillani mitään tekisi?”. (Peltomäki & Norppa 2015, s. 15–16.)

Verkkoon meneminen ei tänä päivänä välttämättä ole enää niinkään vaihtoehtoinen tapa ja omasta toimintatavasta ja halusta kiinni, vaan yhteiskunta yhä enenevässä määrin on ulkoistanut palveluitaan verkkoon. Tämän samaan aikaan ymmärtää, mutta ei hyväksy. Esimerkkinä voidaan käyttää vakuutus-, vero- ja pankkipalveluita, jotka suurelta osin ovat pyrkineet siirtymään verkkoon lähes pääpainoisesti. Tämä vaatii myös ihmisen siirtymään perässä verkkoon, saadakseen asian ilman suurempia mutkia hoidettua. Tätä kautta ihmisen suhde verkkoon ja sen käyttöön alkaa vahvistua, kasvaa ja tulla osaksi arkipäivää myös muiden palveluiden osalta.

Verkosta saadun tiedon kautta ihmisten valtasuhteet ja kulttuuri ovat muuttuneet, missä aiemmin johtava henkilö saattoi omata parhaan tiedon – jaettu tieto on menetetty valta ja arvostus -ajatuksella. Sananvapauden nojalla uusia muutoksia ja mielipiteitä saatettiin agitoida vuosikymmeniä, ennen kuin jokin asia sai riittävän kannatuksen ja kehitys tältä osin lähti etenemään. Tänä päivänä verkon globaalius ja sen kautta suuren ihmisjoukon tavoitettavuus on tuonut sananvapauden osaltakin ison askeleen omien mielipiteiden ja/tai kannanottojen puolesta. Verkon mahdollistamana tiedon määrä on ehtymätön, joka tuo kuitenkin mukanaan uudet haasteet. Enää ei tarvitse olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan, saadakseen tietoa, vaan osattava suhteuttaa tieto sen ympärillä oleviin olosuhteisiin, puhutaan siis ihmisten medialukutaidosta. Tämä on taito, jolla ihmiset pystyvät suurimmalta osin selviytymään tänä päivänä verkon antamasta tuottaman tiedon oikeellisuudesta. (Peltomäki & Norppa, 2015, s. 21.)

Kansainväliset sekä kansalliset kriisit 2010-luvun aikana ovat horjuttaneet ihmisten turvallisuuden tunnetta ja suurien kriisien keskellä yksittäisten ihmisten on mahdoton saada äänensä kuulumaan. Yhä enenemissä määrin ihmisten toimintaa säätelevät aatteet ja vahvat mielipiteet omaavat järjestöt ja yhdistykset; ihmisten on tullut tarve tehdä voimakkaammin valintaa, minkä aatteen, arvon tai poliittisen linjan missäkin yhteydessä tunnustaa omakseen. Se, missä keskustelun aiheina olevat eriävät näkökulmat ovat jääneet kunkin oman agendan esille tuomisen taakse, ovat aiheuttaneet levottomuuksia ja epäluuloa suuressa kuulijakunnassa – kansalaisissa.

Yksittäisen ihmisen puolustautuminen maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan yhteydessä on ”someaikakaudella” lähes mahdotonta. Vaikka kaikki – toiminnassa edes jollakin tapaa mukana olevat henkilöt – eivät allekirjoittaisi uhrille koituvia vahinkoja tai edes haluaisi sellaisia, ovat he silti pieninä yksittäisinä osatekijöinä yhteisvastuullisia siitä, että ovat olleet omalta osaltaan puhaltamassa suurempaa liekkiä, jolloin ilmiö on päässyt roihuamaan tuhoisin seurauksin. Verkossa vihan näyttäminen on jo lähes arkipäivää, jota hyväksytetään itselleen ”amerikkalaisen” sananvapauskäsitteksen kautta, mikä näyttäytyy sillä, että suorien tappouhkauksienkin katsotaan olevan yleisesti käytetty voimasana ja raiskausuhkaukset osataan muotoilla siten, että se läpäisee juridisen seulan – suuren vahingon kohteeseen silti jättäessä! (Vehkoo & Nieminen, 2017, s. 81–84.) Jäljempänä muutamia esimerkkejä, joissa uhri on joutunut maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan kohteeksi.

Vuonna 2014 Yleisradiolla työskentelevä, tutkivaa journalismia tekevä toimittaja, Jessikka Aro, joutui maalittamisen kohteeksi alettuaan tutkia ja tehdä juttusarjaa Venäjän ja Putinin informaationsodankäynnistä ja trollaamisesta. Aron tutkimukset johtivat hänen maalittamiseensa, joka sisälsi osatekoina kunniaa loukkaavia sekä yksityisyyttä suojaavien tietojen levittämistä sekä suorita uhkauksia ja vainoamista. Aron maalittamiseen liittyvät tapahtumat sekä hänen tutkimuksensa synnyttivät häneltä kirjan nimeltä Putinin trollit, joka julkaistiin vuonna 2019. (Aro, 2019, s. 7–22.)

Tämä Jessikka Aron tapaus on maalittamisen tunnistamisessa ikoninen siksi, koska sen myötä tällainen voimallisempi ymmärrys ilmiöstä on tullut suuren yleisön tietoisuuteen. Asiantuntijana tässä opinnäytetyössä haastateltu Saara Jantunen kertoi erään keskustelumme yhteydessä, että hän on omalta osaltaan tämän *maalittamisen* termin

takana. Termi maalittaminen on lähtöisin sodassa käytettävistä strategioista ja tulee englanninkielisestä sanasta *targeting*. Maalittamisessa on nimenomaan kyse kohteen maalaamisesta ja tavoitteeseen päästäkseen, sen ympärille suunniteltavasta strategiasta. Jantunen reagoi Aron tekemään juttusarjaan aluksi oman, aiheeseen liittyvän mielenkiinnon vuoksi, mutta huomasi sitten, että Aro oli joutunut maalatuksi ja häneen iskettiin voimakkaasti eri puolilta. Jantunen lähestyi asiassa Aroa ja halusi tietää, että onko Aro itse tietoinen häneen kohdistuneesta vaikuttamisesta ja ymmärtääkö tämä joutuneensa tällaisen maalittamisen kohteeksi. Tämän keskustelun myötä on ilmiöstä alettu puhua suomenkielisellä termillä maalittaminen. (Jantunen, 2021.)

Mitä Jantuseen tulee, joutui hän itsekkin maalittamisen kohteeksi vuodesta 2016 alkaen. Jantunen julkaisi vuonna 2016 kirjan nimeltä *info-sota*, joka laukaisi suuret reaktiot erinäisissä piireissä. Tunteet nousivat pintaan ja herättivät voimakkaita keskusteluja, jotka lopulta konkretisoituivat henkilökohtaisiksi – kirjan normaalista arvioinnista ja kritisoinnista vieraiksi – maalittamiseen viittaaviksi teoiksi. Asiassa on käyty vuodesta 2017 lähtien oikeusprosessia, jossa ajantasaisen lainsäädännön eri rangaistussääntöjä on sovitettu tämän maalittamiseen viittaavan rikoskokonaisuuden olosuhdetekijöihin. Kuten maalittamisessa yleensä, myös Jantusen tapaus on ollut pitkä. (Jantunen, 2021.)

Yhtenä tuoreena esimerkkinä kansainvälisesti voidaan nostaa 2.10.2020 ollut tapah-tuma, jossa venäläinen toimittaja Irina Slavina kuoli sytytettyään itsensä palamaan poliisin hallintorakennuksen edessä Nižni Novgorodin teollisuuskaupungissa, Venäjällä. Se, mikä tässä tapauksessa oli huomioitavaa, kiteytyy tapauksesta uutisoinnin yhteydessä kirjoitettuun kommenttiin: ”*Kukaan hänen painostukseensa osallistunut tuskin pitää itse itseään syyllisenä, sillä kenenkään toiminta ei ollut yksinään kohtalokasta. Mutta kaikki nämä teot yhdessä johtivat kauheuteen.*” (YLE, 2020). Tässä yhdessä lauseessa on kuvailtu äärimmäisen hyvin maalittamisen monimuotoista rakennetta ja tapaus itsessään tuo lopputiedon siitä, millä vaikuttavuudella ja vahingollisuudella se uhriin vaikuttaa.

Digitalisoituminen sekä internet eivät yksinään ole tekijöitä siinä, että ihmisten kyky toimia nykypäivän maailmassa heikkenee. Ihmisen luontaiset vaistot ohjaavat ihmisiä ja näistä voidaan tässä yhteydessä nostaa esille kaksi; kielteisyysvaisto ja pelkovaisto. Kielteisyysvaisto ohjaa ihmistä reagoimaan negatiivisiin ja pahoihin aiheisiin ja

asioihin ja saa ihmiset ajattelemaan myös tulevaisuuteen nähden kielteisesti. Kielteisyysvaistoon on Roslingin mukaan kolme vaikuttavaa tekijää: ”menneisyyden väärin muistaminen, journalistien ja aktivistien valikoiva raportointi sekä tunne, että niin kauan kuin asiat ovat huonosti, on sydämetöntä sanoa niiden muuttuvan paremmiksi.”. Pelkovaisto herättää ihmisessä draamavaiston ja se taas lisää huolestuneisuutta ja ylidramatisoitua maailmankuvaa. Pelkovaiston aktivoituessa, ihminen ei tee johdonmukaisia päätelmiä faktoihin perustuen, vaan kiinnittää ihmisen huomion epätodennäköisiin vaaroihin, jotka pelottavat. Pelkovaiston hallitsemiseksi toimii ainoastaan todellisuus asioiden tilasta ja riskien arviointi. (Rosling, Rosling & Rosling Rönnlund, 2018, s. 60, 78, 117–118, 137, 139.) Maalittamisesta puhuttaessa, voidaan näitä ihmisten luontaisia vaistoja hyödyntää, missä pelkkä toisena puolena oleva faktatieto ei ole riittävä voima, saada ihmisen ylidramaattista maailmankuvaa hylkäämään kielteisen version esittämää mahdollisuutta jostain suuresta tulevasta vaarasta. Jälleen palataan informaatiovaikuttamisen tehokkuuteen.

Tälle pohjalle on rakentunut tietoyhteiskunnassa elävien ihmisten luottamus ja usko tulevaisuuteen, missä mutkattomat verkkopalvelut ja sosiaalisen median houkuttelevuus, ovat ottaneet tiukan otteen ihmisten arjesta, eivätkä ole antaneet yhtään armoa tai tilaa omille ajatuksille. Informaatiotulva on ehtymätön, mikä ruokkii entisestään kasvavaa epäluuloa sekä antaa pelikentän mielipidevaikuttajille, joiden lähdekriittisyyttä ei kuitenkaan riittävästi kyseenalaisteta. Nämä elementit ovat järjestelmällisen häirinnän ja *maalittamisen* osalta keskeisiä, jonka vuoksi ilmiö on mitä todennäköisimmin juuri nyt ottanut nostanut päätään ja ottanut tukevan otteen nyky-yhteiskunnasta.

Opinnäytetyössä tuon esille vahvasti informaatiokeskeisyyttä ja sen myötä käsillämme olevaa ”uutta aikakautta”, jolla en tarkoita, etteikö informaatiovaikuttamista tai muutaakaan jo kautta sivun, suurien sotien aikana käytettyjä menetelmiä olisi ollut jo olemassa ja tunnistettu – Informaatiolla vaikuttaminen ei siis mitenkään ole uusi asia. Opinnäytetyössä puhun näistä tekijöistä *maalittamisen* näkökulmasta ja sen paremman ymmärrettävyyden vuoksi. Maalittamisen tunnusmerkistön taustalla on keskeisiä ominaispiirteitä, jotka jo valmiiksi toimiviksi ja tehokkaiksi todettujen toimintamallinen kautta on muodostunut maalittamisen perusrungoksi.

3.2 Internet, sosiaalinen media ja digitalisoituminen

Voidaan jo tänä päivänä sanoa, että elämme digiaikakaudella, jossa internet ja sosiaalinen media ovat pysyvä tekijä niin ihmisten vapaa-ajalla, kuin työelämässä. Tämä tarkoittaa samalla ihmisten jatkuvaa tietoisuuden kasvua sekä tiedon saantia entistä laajemmista tietoryhmistä. Edelleen se tarkoittaa sitä, että sosiaalinen media alustana/foorumina jonkin asian alulle panemiseksi on ihmisten tiedonjanon kasvaessa koko ajan entistä helpompaa ja matalan kynnyksen päässä. Lähdekritiikkiä on valtavan tietotulvan myötä miltei mahdoton harjoittaa siinä määrin, että jokaisen lukemansa asian tuplatarkistaminen olisi vakiintunut käytäntö – valtava määrä tietoa päätyy ihmisten ajatuksiin totuutena, vaikka lähteiden tarkistaminen olisikin jäänyt tekemättä. Tämä on maalittamisen osalta yksi ratkaiseva tekijä, jolla pystytään kasvattamaan ilmiö nopeastikin tasolle, jolloin sen nujertaminen todellisilla tiedoilla on jo lähes mahdotonta.

Internet itsessään on epämääräinen käsite, joka yhdistää ihmisiä ja tietoja keskenään, ajasta ja paikasta riippumatta. Oman osansa ovat tuoneet aikakautensa edellä kävijät ja osaajat, jotka ovat muokanneet internetiä yhdeksi isoksi tietohallintoarkistoksi, joka erilaisin filtterein toimien tuottaa ihmisille joko suoraan pysyvän osoitteen takaa olevaa tietoa tai hakuehdoilla haettuna olevaa tietoa; puhutaan filtterikuplista, joissa sisältö tuntuu sopivan aina vaan paremmin ja paremmin itsellesi. Hetken päästä internetin käyttäjä vaihtaa ajatuksia jo sujuvasti samanhenkisten kanssa, vaikka ei olisi koskaan aiemmin heitä tavannutkaan, käyttäjä tekemien valintojen mukaan algoritmit ovat tehneet taustalla laskeneet plussat ja miinukset yhteen ja täyttää käyttäjän ympäristöä yhä enemmän ja enemmän samanhenkisten käyttäjien tahoilta – puhutaan kaikukammioista. (Vehkoo, 2019, s. 77). Tosiassialisesti internetin käyttäjä on vieras ja ottaa vastaa sen, mitä tarjotaan, eikä hänellä ole suuria mahdollisuutta vaikuttaa tietosisältöön tai sen oikeellisuuteen.

Kehitys, markkinoinnin tehokkuus sekä uudet innovaatiot ovat varmasti ratkaisevassa roolissa, kun puhutaan ihmisten digitalisoitumisesta ja sosiaalisen median kasvavasta suosiosta, mutta vuonna 2020 yhtenä merkittävänä tekijänä on ollut myös COVID 19 -pandemia. Tilastokeskuksen analysoimien tulosten mukaan digitalisoituminen ja sosiaalisen median käyttö on ollut jatkuvassa kasvussa vuosi vuodelta, mutta kaikissa mitattavissa ikäryhmissä, oli vuonna 2020 tapahtunut normaalia reilumpi kasvu

edellisvuosiin verrattuna. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 Suomen kokonaisväestöstä jo 69 prosenttia 16–89-vuotiaista käytti some-palveluita. Eritoten digiloikka näkyi 65–89-vuotiaiden ikäryhmissä selkeänä kasvupiikkinä, kun puhutaan eri mitaustavasta riippuen 10–15 prosentin kasvusta edellisvuoteen verrattuna. (Tilastokeskuksen artikkeli, 2021.)

Identiteettivarkaus kuulostaa ”pelimaailman” vitsaukselta, mutta on vakava asia. Tänä päivänä ihminen on siirtänyt osan elämästään sometileille ja lukuisien palveluntarjoajien jäsenille vaadittaviin ”nickeihin”, joissa hänen on tarkoitus edustaa itseään ajantasaisin tiedoin. Jos internetin käyttäjä ei ole politiikasta tunnettu tai muutoin julkisuuden henkilö, saattaa hänellä olla kuvitelma, että *tuskinpa minun tietoni ketään kiinnostaa* – tämä on virheellinen luulo ja jokaisella internetin käyttäjällä on jokin tieto, jota kyberhyökkääjä pystyy käyttämään väärin. Tästä on mahdollista koitua henkilölle rahallisia tai mainehaittoja, mutta mahdollista on myös se, että käyttäjä itse ei edes huomaa, että hänen tietojaan käytetään taustalla jonkin toisen tavoitteen saavuttamiseksi. (Peltomäki & Norppa, 2015, s. 59.) Tässä piilee vaara, että käyttäjä voidaan liittää osalliseksi jopa johonkin rikokseen, koska hänen tietokoneensa ja/tai henkilökohtaisia tunnistetietoja on käytetty väärin, väärässä paikassa.

Henkilötietojen saamiseen ei tarvita aina edes identiteettivarkautta, vaan niitä pystytään isolla prosentilla kaivamaan verkon eri sivustoilta avoimista lähteistä taitavien osaajien avustuksella, josta käytetään termiä *doxaus*. Doxauksessa nämä osaajat joko toimeksiannosta tai itse oma-aloitteisesti myyntimielessä etsivät kohteesta laajasti henkilötietoja sekä henkilökohtaisia tietoja. Maalittamisessa doxaaminen on yksi keskeinen elementti, jonka avulla tekijä pyrkii hakemaan kohteestaan kaiken saatavilla olevan tiedon ja jota käyttää kohteeseen joko suoraan painostuksen ja peitellyn uhkauksen muodossa, missä antaa kohteen ymmärtää, että ”tiedän sinusta kaiken”. Toinen käyttötapa maalittamisen yhteydessä on käyttää näitä tietoja kohteen mainetta ja kunniaa loukkaavalla tavalla tai edelleen voimallisena osoituksena, julkaista tietoja riopotellen verkossa erinäisissä foorumeissa, jolloin tämä maalittamisen yhteydessä joukkoistettu ryhmä reagoi tietoihin alkamalla häiriköimällä kohdetta erinäisin keinoin, mm. häiritsemällä kotirauhaa, tekemällä häiriöpuheluita, -viestejä, -sähköposteja, vääriä verkko-ostoksia. (Jantunen, 2021; Vehkoo & Nieminen, 2017, s. 103.)

Internet- ja somepalveluiden käyttäjistä kerätään runsaasti erilaista tietoa, joihin käyttäjä itse antaa luvan, vastineeksi palvelun käytöstä. Digitaalisten palveluiden runsas kasvu tuo mukanaan monia mahdollisuuksia, joihin kuluttajan on helppo tarttua, mutta samalla oven avauksella kuluttajan mukana seuraa verkossa piilevät vaarat. Kuluttaja käy Jaakobin paininsa tiedon luovuttamista vastaan ja kovin usein taistelu päättyy siihen, että lupa tietojen luovuttamiseksi palveluntarjoajalle annetaan. Usein myös käyttäjä on hyvin tietämätön siitä, mitä kaikkea tietoa hänestä tosiasiallisesti kerätään ja mihin käyttötarkoitukseen nämä menevät. (Pietilä 2018, s. 219; Peltomäki & Norppa 2015, s. 32.)

3.3 Disinformaatio ja valeutiset

Disinformaatio ja valeutiset ovat yksi keskeinen osatekijä maalittamisessa. Disinformaatio on yläkäsite virheelliselle tiedolle, missä sen on katsottu olevan tarkoituksenmukaista ja tahallisuutta sisältävä teko – virheellinen tieto voidaan katsoa olevan myös misinformaatiota, jolloin teosta puuttuu tarkoituksenmukaisuus ja tahallisuus. Disinformaatio on tarkoituksella julkaistua virheellistä tietoa, jonka tarkoitus on suoraan vaikuttaa, manipuloida, harhaanjohtaa tai muuten vahingoittaa kohdettaan. (Vehkoo, 2019, s. 14).

Disinformaation yhtenä tekemuotona ovat Valeutiset; ne ovat journalismia muistuttavia, luotettavaa informaatiota sisältäviä uutisia, jotka kuitenkin tarkoituksella ovat vain vähän faktaa sisältäviä ja suurimmaksi osaksi seipitettyjä tarinoita. (Somekäsi-kirja, 2021, kohta ”misinformaatio, disinformaatio, valeutinen ja propaganda”.) Valeutiset ovat tutkivan toimittajan, Johanna Vehkoon määritelmän mukaan: ”*Harhautustarkoituksessa tehty teksti tai vaikkapa video, joka matkii ulkoisesti journalismia mutta ei ole sitä. Valeutinen on olennaisilta osiltaan seipitetty. Se voi sekoittaa tosiasioita fiktioonsa mutta se ei pohjimmiltaan väitä totuudesta. Valeutisen tekijä motiivina on tyyppillisesti raha, huijaamisesta saatava tyydytys tai poliittiset pyrkimykset.*” (Vehkoo, 2019, s. 14–15).

Yhtenä selkeänä esimerkkinä sosiaalisen median ja valeutisten yhteisvaikutuksesta on tuoreeltaan, vuoden 2020–2021 aikana kiivaimmillaan käydyt USA:n

presidentinvaalit, jossa Joe Biden haastoi istuvan presidentin Donald Trumpin. USA:n presidenttinä virassa ollessaan Donald Trump oli läsnä myös sosiaalisessa mediassa, jossa julkaisi erinäisiä tietojaan kuulijoilleen/lukijoilleen. Ympäri maailman on sittemmin oikaistu ja korjailtu Trumpin sanomisia sekä kirjoituksia tasaiseen tahtiin – oikaistut ja korjaukset ovat olleet muiden kuin Trumpin omasta aloitteesta. Vaikka Trumpin levittämä informaatio ei uponnut kaikkiin kuulijoihin/lukijoihin, pääsi Trump silti tavoitteeseensa, vahvistamalla edelleen virheellisellä informaatiolla niitä, jotka uskoivat edelleen Trumpin antaman informaation paikkaansa pitävyyteen ja täysin avoimesti antanut vastapuolen huomata, että se jopa omalta osaltaan toimii. Tämä herättää vastapuolella epävarmuutta ja turhautumisen tunteita, kun oikeudenmukaisuus ei toteudu ja sehän on oikeastaan kaiken taustalla alusta lähtien ollut yksi tavoite – luoda vastapuolella epävarmuutta. Samalla tämä on ollut valtava näytös siitä voimasta, mikä sosiaalisella medialla on ja siitä, miten fakta ei silti pysty estämään tai vähentämään tapahtuneita ja/tai tapahtuvia vahinkoja – disinformaatio ja valeuutiset ovat erittäin nopea ja tehokas vallankäytön väline.

Sosiaalisen median voimakas kasvu on ottanut paikkansa myös uutisten välittäjänä. Yhä useampi ja varsinkin yhä useampi nuori, saa uutistietoisuutensa sosiaalisen median kanavien kautta. Tämä on suora kutsu valeuutisille, jotka seuraavat perässä. Sosiaalisen median lähdekriittisyys on muutoinkin hyvin matala, ellei olematon; moni henkilö luottaa mm. kaverinsa kautta saatuun tietoon enemmän, mitä perinteisten medioiden suoraan välittämiin tietoihin. Tunteet ottavat helposti ohjat, kun tehdään päätöksiä ja valintoja, mitä uutisia seurataan ja mihin uskotaan ja mitä kyseenalaistetaan. Valeuutisten elinkaari ja leviäminen on siis normaalin somekäyttäjien oman filtterin sekä medialukutaidon varassa. Medialukutaidon merkitys tulevaisuudessa tulee kasvamaan ja on yksi parhaista keinoista suojautua valeuutisia vastaan. (Järvinen, 2018, s. 200, 230.)

3.4 Trollaus, algoritmit ja tekoäly

Trollaus on verkossa tapahtuvaa kiusantekoa ja häiriökäyttäytymistä. Trollauksessa tarkoituksena on vahingoittaa ja se tapahtuu aina tietoisesti ja tahallisesti. Trollauksen

tekomuoto on hyvin laaja ja sitä voi esiintyä nimittelystä uhkailuun. (Somekäsikirja, 2021, kohta ”misinformaatio, disinformaatio, valeuutinen ja propaganda”.)

Trollauksesta maalittamisen yhteydessä puhuttaessa, on taustalla teon motiivina enemmän kuin kiusanteko tai häiriökäyttäytyminen; trollaus voidaan erittäin vahvasti katsoa maalittamisessa yhdeksi osatekijäksi, joka ylläpitää ja edistää maalittamisen vaikuttavuutta sekä vahingollisuutta. Trollaus on maalittamisen yhteydessä tehtynä systemaattista ja pitkäjänteistä toimintaa ja sillä on jokin selkeä tavoite, joka tällöin antaa trollauksen määritelmälle enemmän syvyyttä ja merkittävyyttä. Trollausta voi tehdä yksittäinen henkilö tai yksittäiset ryhmät sekä tietokoneet eli botit. Boteista ja niiden toimintamallista on kertonut tutkiva toimittaja Johanna Vehkoo: *”Tietokoneistetun propagandan kampanjoihin kuuluvat tyypillisesti niin kutsutut bottiarmeijat eli suuret joukot automatisoituja tilejä, joita joko yksi henkilö tai jokin ryhmä hallitsee samanaikaisesti. Tällaisia tilejä on perustettu sosiaalisen median palveluihin ja viestisovelluksiin. Bottiverkostoja on käytetty esimerkiksi propaganda- ja valeuutisviestien vahvistamiseen. Verkoston hallitsija voi käskyttää jokaista esimerkiksi tviittaamaan tietyn linkin yhtä aikaa.”* (Vehkoo, 2019, s. 35).

Vuonna 2015 Yle julkaisi uutisen, jonka mukaan Venäjällä, Pietarissa on todisteiden mukaan täydessä toiminnassa oleva ”trollitehdas”, jonka tarkoitus on tuottaa Kremlia ja Putinia tukevaa ja länsimaiden moraalista rappiota korostavaa uutisointia. Tehdas on perustettu vuonna 2013 ja sen virallinen nimi on Internet Research Agency (IRA) (Yle, 2015; Järvinen 2018, s. 233.) Yleisradion tutkiva journalisti Jessikka Aro oli perehtynyt jo pidemmän aikaa trollaukseen ja informaatiovaikuttamiseen 2010-luvun aikana ja todennut eri instanssien ja/tai valtion elinten harjoittavan systemaattista trollaamista, tämä katsottiin Venäjän suunnalta vääräksi toiminnaksi ja Aro joutui itse kohteeksi (Aro, 2019, s. 7).

Yleisradion tutkiva journalisti Jessikka Aro on perehtynyt trollaukseen ja informaatiovaikuttamiseen 2010-luvun aikana ja todennut eri instanssien ja/tai valtion elinten harjoittavan systemaattista trollaamista. Trollaus, joka algoritmien avulla ohjelmoidaan nostamaan aiheen esiintyvyyttä ja/tai tuottamaan valeuutisia vastauksina. Algoritmit ovat vakiinnuttaneet paikkansa verkossa tapahtuvan uutisoinnin ja hakutulosten esiintyvyyden taustatekijänä, mutta ovat myös erittäin iso tekijä sosiaalisen median

pelikentällä. Vehkoon määritelmä algoritmista on: ”*Yksityiskohtainen toimintaohje, jonka avulla ohjelma tekee halutun tehtävän.*” (Vehkoo, 2019, s. 84).

Turvallisuuden tunne on kokemus, joka saattaa luonnollisella otteellaan ohjailta ihmisen käyttäytymistä verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Ihminen etenee avoimin mielin aina niin pitkälle, kuin mitä tuntee olonsa turvallisiksi ja jos mitään pahaan ei tapahdu tai näytä olevan tapahtunut, saattaa matka edetä miten pitkälle tahansa. Turvallisuus on subjektiivinen kokemus, johon liittyy useita eri muuttuvia tekijöitä. (Järvinen, 2018, s. 24.) Yksi tällainen tekijä on tieto; se mitä haemme ja mitä saamme tai pystymme saada. Erityisen voimakas ja konkreettinen tapahtuma kyseisestä tapahtumaketjusta on tositarina Yhdysvaltalaisesta pojasta nimeltä Dylann Roof. Tutkiva toimittaja Johanna Vehkoo on tuonut myös kirjassaan tämän kyseisen esimerkin esille, puhuttaessa internetin hakukoneiden algoritmeista (Vehkoo, 2019, s. 85). Dylann Roof oli 21-vuotias poika Yhdysvalloista, joka oli tahtonut lisätä omaa tietoisuuttaan tummaihoisten kohdistamista rikoksista valkoihoisia kohtaan. Roof oli kirjoittanut Googlen hakukoneeseen ”black on white crime”. Ensimmäiseksi hakutulokseksi Roof oli saanut Council of Conservative Citizens -nimisen sivuston. Tämä oli sekä alku että myös loppu, joka johdatti hänet yhä syvemmälle rasistiseen maailmaan. Oikeudessa Roof tuomittiin kuolemanrangaistukseen teostaan, jota hän ei kiistänyt tai katunut millään tavalla. Roofin teon motiivina oli ollut rasistinen viharikos, jota syyttäjä oli pitänyt tapahtumaketjuna internetistä saadun tiedon radikalisoitumisen jatkumona. Roof oli viikkoa ennen tekoaan jättänyt internetiin manifestin. (Reuters, 2016.)

Tätä algoritmien manipuloimaa ja tuottamaa osittaista ja valikoitua tiedon näkyvyyttä on jo silti ennen Roofin kaltaista tekoa, 2010-luvun alkupuolelta saakka tuonut esille maailmanlaajuisesti jo hyvin tunnettu internetaktivisti ja vaikuttaja Eli Pariser. Eli Pariser on kiteyttänyt algoritmien vaikuttavuuden kahteen lauseeseen, joita useat eri tietokirjailijat ovat siteeranneet omissa teoksissaan, kuten A.P. Pietilä kirjassaan Uutisissa valheita, valheista uutisia. (Pietilä, 2018, s. 83.)

”Internet näyttää sitä mitä haluamme nähdä, ei sitä mitä meidän pitäisi nähdä. Ongelma on siinä, ettemme voi päättää mitä kuplaamme tulee, tai tietää mitä sieltä jää pois.”

- Eli Pariser, internetaktivisti, 2011

Yhtenä huomiona on 2010-luvulla nostettu ilmiö ja käyttäytymismalli, missä ihmiset ja uskovat pystyvänsä vaikuttamaan omilla julkaisuilla ja ajatuksillaan keskustelun kulkuun ja saavat omille ajatuksille vastakaikua – ihmiset tuntevat olonsa turvalliseksi ja mieltävät olevansa ympäristössä, joissa pystyy jakamaan itselleen sopivat ajatukset ja arvomaailman. Taustalla saattaa kuitenkin olla pelkästään sosiaalisen median kupla eli *filterikupla*. (Vehkoo, 2019, s. 78.)

Filtterikuplalla tarkoitetaan juuri sitä, missä verkossa surffaileva tai somessa kirjoitteleva käyttäjä uskoo saavansa tukea omille ajatuksille ja arvomaailmalleen, mutta taustalla on taidokkaasti lasketut algoritmit, jotka tuottavat ja tuovat esille tarkoituksella juuri käyttäjän mielenkiintoa ruokkivia aiheita ja tietoja yhä uudelleen ja uudelleen. Käyttäjä luo huomaamatta ympärilleen kuplan, missä entisestään saa omille – vasta alkutekijöissään ja kyseenalaisille – asioille vahvistusta ja näin ollen aiheen tosiasiallinen 360 asteen tarkastelu ei toteudu. Lopulta käyttäjä uskoo saavansa riittävästi vahvistusta ajatukselleen ja vahvistaa omaa näkemystään jo miltei faktan tasolle, koska lähdekritiikki on perustunut yksinomaan laajaan, eri suunnista tulevaan tietomäärään, kuin tiedon oikeellisuuteen eli faktan tarkistukseen. (Vehkoo, 2019, s. 78–84.)

Faktatietoisuus on yksi tekijä, joka edesauttaa filterikuplassa elämistä. Jos henkilö ei pysty tunnistamaan polarisoitunutta aihetta, missä asioita käsitellään vain ääripäät huomioiden ja niitä keskenään vertaillen, on hänen faktatietoisuutensa hämärtänyt. (Rosling ym., 2018, s. 58.) Silloin ihminen rakentaa mielessään ”faktapohjan” ilman, että hänellä olisi tämä perustieto aiheesta olemassa, joka on jäänyt tämän polarisoituneen äärikeskustelun varjoon – maalittamisesta tai ylipäätään informaatiovaikuttamisesta puhuessa, varjoon se on jäänyt jopa tarkoituksella.

Tämä kuvastaa algoritmien tehokkuutta myös maalittamisen yhteydessä, missä eri hakukoneiden ja somepalveluiden valikoimien julkaisujen esiintyvyyttä pyritään manipuloimaan, tuottamalla kohdennetusti juuri tietystä kohteesta tiettyä näkökulmaa vahvistavaa tietoa ensimmäisten julkaistujen kohdalla, jolloin kokonaisuus asiasta jää kunkin lukijan pitkäjänteisyyden ja medialukutaitojen varaan. Algoritmit elävät käyttäjiltä saatujen tietojen eli *big datan* voimalla, joiden avulla he tehostavat toimintaansa palveluntarjoajan omien tavoitteidensa saavuttamiseksi (Pietilä, 2018, s. 88).

Tekoäly on tänä päivänä kehittynyt jo niin, että se on korvannut ihmisten tekemiä töitä ja omalla kustannustehokkuudella muokannut ja kehittänyt entisestään työpaikkojen konseptia yhä voimakkaammin digitalisoituneeseen muottiin. Tämä tuo tehokkuutta ja kehitystä työmarkkinoille ja se on myös vahva tulevaisuuden suunta Suomessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020.) Samalla tämä antaa kyberturvallisuuden näkökulmasta haasteita tietojen oikeanlaisesta käytöstä ja säilyttämisestä, jotta tietojen väärinkäytökset eivät edesauttaisi vahingollista ja rikollista toimintaa. Vielä ei olla siinä pisteessä, missä tekoälyn moraalista ja eettistä viitekehystä voitaisiin arvioida, vaan tässä vaiheessa eletään murrosta ja opiskellaan sen tuomia etuja ja haittoja.

Tekoälyn kansallisen turvallisuuskomission (NSCAI) tekemä laaja raportti julkaistiin maaliskuussa 2021. Raportti on kansallinen ja tehty USA:n omista lähtökohdista ja näkökulmasta, mutta siinä tehdyt johtopäätökset ovat silti suuntaa antavia myös muille maille ja globaalille pohdinnalle tekoälystä. Raportissa todettiin tutkimusten osoittavan suuntaa, että tekoäly tulisi olemaan tulevaisuudessa erittäin merkityksellinen osatekijä valtioiden sekä yritysten rakenteissa; tekoäly katsottiin olevan jopa tulevan sukupolven tehokkain työkalu sekä tiedon lisäämisen, että vaurastumisen tiellä. Toiseksi raportissa nostettiin esille myös nämä varjopuolet ja uhat, joita tekoäly itsessään lisää merkittävästi. Tekoäly supertehokkaana tiedonhankinta- ja tiedonkäsittelyjärjestelmänä on altis kyberhyökkäyksille sekä manipulaatiolle ja disinformaatiolle, joissa tällainen systemaattinen tekoälyn ruokkiminen valheellisilla tiedoilla aiheuttaisi massiivisia vahinkoja, missä ihminen luottaisi tekoälyn ylivoimaisuuteen ja osaamiseen. (National Security Commission on Artificial Intelligence, 2021, s. 7 ja 44.)

3.5 Informaatiovaikuttaminen ja propaganda

Edelleen tässäkin yhteydessä puhutaan pääotsakkeen tasolla disinformaatiosta. Informaatiovaikuttaminen ei ole mikään uusi asia, vaan on ollut hyvin pitkään valtioiden välisenä vallankäytön ja vaikuttamisen työkaluna; se vain on muuttanut muotoaan ja kehittynyt teknologian kanssa käsi kädessä. Informaatiovaikuttaminen on toimintamalli, joka saattaa kuvastaa jopa sodankaltaisia toimia, missä informaation kautta oleva toiminta on dynaamista ja epävakaa vuorovaikuttamista toista kohtaan.

Yleensä termi informaatiovaikuttaminen on esillä valtioiden välisissä toimissa ja suhteissa, joissa tarkoituksena on nimenomaan vaikuttaa vieraan valtion kansalaisiin. (Järvinen, 2018, s. 18, 179.)

Informaatio kulkee yhdessä viestinnän kanssa. Se, mistä ja miten viestintää tehdään ja millä tarkoituksella, voi muuttaa huomattavasti informaation tulokulmaa. Informaation ja viestinnän vaikuttavuudesta ei olla edelleenkään täysin samaa mieltä ja toinen puoli uskoo informaatioympäristön olevan hallittavissa; toinen puolisko on hyväksynyt asian, että informaatioympäristöä ei voi koskaan hallita, vaan siihen pystyy ainoastaan vaikuttamaan. (Jantunen, 2015, s. 224.)

Maalittamisen osatekijänä informaatiovaikuttamisella on oma paikkansa, missä tämä informaation hallitsemattomuus tukee maalittamisen onnistumista erittäin kovalla prosentilla. Informaatioon liittyvä vaikuttaminen on sitten vastapuolien oman työn ja tehokkuuden tulosta, että kumpi osapuoli vie voiton. Kun puhutaan rikollisella mielellä tehdystä toiminnasta, antaa se sijaa oikaista ”kohdassa jos parissa”, jonka vuoksi yksittäinen henkilö, vaikkakin virkavalta tukenaan, on silti vääjäämättä aina pari askelta perässä.

Somekäsikirjassa propaganda on määritelty seuraavasti: ”*Propagandalla pyritään vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen sekä ihmisten asenteisiin, tunteisiin ja käyttäytymiseen. Levittäjäällä voi olla useita vaikuttimia kuten poliittinen ideologia tai jokin muu aatesuunta tai oppi. Propagandalla on huono kaiku, sillä pahimmassa tapauksessa sillä voidaan vääristellä todellisuutta tai kuvata kielteistä toimintaa positiivisena tai positiivista kielteisenä. Propaganda voi pohjautua myös täysin totuudenmukaiseen tietoon, jolloin ihmisiin pyritään vaikuttamaan esimerkiksi jollakin valitulla näkökulmalla. Propaganda on yksi niistä keinoista, joilla esimerkiksi yhteiskunnallista keskustelua käydään demokraattisessa yhteiskunnassa.*” (Somekäsikirja, 2021, kohta ”misinformaatio, disinformaatio, valeuutinen ja propaganda”).

Maalittamisen näkökulmasta propaganda on yksi maalittamistoimintaa tukeva tekijä, missä tätä ”kaikki muut vs. yksi” -asetelmaa pyritään kasvattamaan ja vahvistamaan entisestään. Kaikella vaikuttamisella on tuplavaikutus maalittamisen uhrin näkökulmasta; missä uhri näkee suuren yleisön hylkäävän hänet ja uskovan hänestä liikkeelle

laitettuja tietoja, jotka ovat jollakin tapaa uhria vahingoittavia sekä itse näiden tietojen sisältö.

3.6 Internet tekee maalittamisesta globaalin ilmiön

Maalittamisesta ja sen osateoista – disinformaation muodoista ja trollaamisesta – on verkon myötä tullut täysin globaalisti toimivia. Monesti myös verkossa tapahtuva anonyymi toiminta, eli jonkin nimimerkin takaa toimiminen ei edes anna välttämättä tietoja, mistä maailmankolkasta henkilö on lähtöisin. Jo tällä hetkellä, mutta teknologian entisestään kehittyen, ovat verkossa yhä enemmän taidokkaiden algoritmien ohjelmoimana kymmenet, sadat ja miksei tuhannet botit (kts. kohta 3.4) välittämässä viestejä ja vastailemassa verkon käyttäjille ympäri maailman. Yksittäiselle henkilölle se näyttääytyy suurena joukkovoimana, vaikka sen takana saattaa olla yksi ihminen botiensä kanssa tai Etelä-Amerikasta ostopalveluna tehty täsmätilaus.

Monessa ulkomaita myöden kiertävässä keskustelussa – aiheesta kuin aiheesta riippuen – tuodaan esille Suomi, mutta tarkemmin kun itse keskustelun aihetta tarkastelee, on Suomen maininta juttuun liittynyt usein vain yhteisen, Venäjän kanssa omaavan historian kanssa tai Suomen sijainnin vuoksi, missä Suomi asettuu tällaiseksi idän ja lännen rajapinnaksi. Hyvänä esimerkkinä tästä voisi olla mm. suurvaltojen päämiesten tapaamiset, joissa Suomi on toiminut kunniakkaasti tapaamisten järjestymiseksi puolueettomana tapaamispaikkana. Tämä tuo itsessään omat poliittiset jännitteensä suuntaan, jos toiseen ja pitää Suomen tiiviisti keskusteluiden agendassa mukana, vaikka Suomella ei välttämättä olisi itse aiheeseen mitään antaa – mutta kun on se historia ja sijainti. Tähän vielä lisätynä Euroopan Unioni ja Nato, niin kaikki mausteet alkavat olla valmiit, mitä parhaimmille keskustelujen lähdöille – eri tulokulmista tietysti kirjoittajan motiivista riippuen. Tämä tietysti myös heijastuu itsessään kansalaisiin ja heidän tuntemuksiinsa, missä he yrittävät miettiä, että mihin suuntaan pitäisi kallistua vai pitäisikö mihinkään? Onko Suomi puolueeton vai onko se vain peruja entisiltä ajoilta, missä ei ole haluttu keikuttaa venettä liikaa, mutta tänä päivänä asioista voisi jo puhua niiden oikealla nimillä? (Jantunen, 2015, s. 73–74, 230.)

Kaikki tämä ulkopoliittinen, epävarmuutta ruokkiva keskustelu heijastuu suoraan kansalaisiin, joka sitten lopulta näyttäytyy yksilötasolla, missä näitä isoja teemoja käytetään polttoaineena hyödyksi oman agendan kasvattamisessa ja lopulta sitten yhden, kohteeksi valikoituneen yksittäisen ihmisen nujertamisessa. Maalittamisen globaaliudesta kertoo myös se, että prestiisiä eli arvo- ja vaikutusvaltaa voidaan tuottaa ja hakea oman maan ulkopuolisilla teemoilla ja asioilla. Maalittaminen on pitkä prosessi, jossa päätavoitteeseen päästäkseen, voi olla tarpeen tehdä useampia pienempiä tavoitteita, joiden tarkoitus on kasvattaa ja vahvistaa jonkin yksittäisen henkilön (kasvot) arvo- ja vaikutusvaltaa eli asemaa. (Riiheläinen, 2021.) Helppoina ja ajankohtaisina esimerkeinä voidaan tällaisista globaaleista teemoista nostaa esille, vaikka keskustelut Suomen kuulumisesta EU:hun tai turvapaikkapolitiikka.

4 MAALITTAMISEN RIKOSOIKEUDELLINEN ARVIOINTI

4.1 Ajantasainen lainsäädäntö

Maalittamiselle ei ole tällä hetkellä olemassa rikoslaissa suoraan omaa rangaistussääntöä ja sen määrittelemää tunnusmerkistötekijää. Tähän saakka maalittamiseen viitattaviin tekoihin on pyritty puuttumaan sen osatekojen, kuten mm. laiton uhkaus, kunnianloukkaus ja muiden yksityiselämän suojaan liittyvien rangaistussäännösten kautta. Tämä on ollut monissa tapauksissa se suurin oikeusturvatekijä, missä yksittäisenä osatekona tapahtuma on katsottu niin lieväksi, että se ei ole täyttänyt minkään rikoksen tunnusmerkistöä. Tämä tunnusmerkistön vaillinaisuus ja lievä muoto yhtä osatekoa omanaan oikeudellisesti tarkastellen, on ollut yksi tekijä, mikä on pistetty merkille poliisin, syyttäjän, asianajoliiton sekä tuomioistuimen osalta. Asia on johtanut yleiseen keskusteluun sekä työryhmien perustamisiin, minkä myötä tapahtumaketjuja on alettu katsoa enemmän kokonaisuutena; on huomattu, että pidemmällä aikajänteellä ja kokonaisuuksia tarkastelemalla, on tapahtumaketjusta nähtävissä monen eri rikoksen tunnusmerkistötekijöitä ja tätä kautta asiaa arvioiden, ei teko enää ole ollut kokonaisuutena lievä.

Jessikka Aroon liittyvässä rikoskokonaisuudessa nostettiin syytteet vainoamisesta ja törkeistä kunnianloukkauksista. Helsingin kärjäoikeus on tuomiossaan todennut, että nämä osateot ovat tehty siten, teot ja niiden motiivi luovat poikkeuksellisen törkeän rikoskokonaisuuden, jonka tueksi ei ole saatavissa relevanttia vakiintunutta rangaistuskäytäntöä. Helsingin kärjäoikeus totesi, että jokainen osateko erillisenä tekona olisi vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaan sakkorangaistuksella sovitettava, mutta tätä asiaa tulee katsoa asteeltaan törkeänä ja laajana rikoskokonaisuutena, jotka olisivat kokonaisuutena arvioituna rinnastettavissa tahalliseen, henkiseen pahoinpitelyyn. Mm. Johan Bäckmanin osalta kärjäoikeus teki ratkaisun, jossa se katsoi vainoamisen osalta irrallisena rangaistuksena 8 kk vankeusrangaistuksen ja kokonaisuutena vainoamisen ja kahden törkeän kunnianloukkauksen osalta yhteisesti 1 vuoden pituisen vankeusrangaistuksen. Bäckmanin entisyys huomioon ottaen, vankeus katsottiin voivan olla ehdollinen. (Helsingin kärjäoikeuden tuomio, s. 163–165.)

4.2 Lakialoite maalittamisen erilliskriminalisoinnista

Maalittamiseen on reagoitu yhteiskunnan tasolla mm. Eduskunnalle 15.11.2019 jätetyn lakialoitteen myötä. Lakialoitteessa ensisijaisena tarkoituksena on erilliskriminalisoida maalittaminen omaksi rangaistussäännökseksi. Lakialoitteesta on nähtävissä tuona ajankohtana ilmiön vielä kovin hatara tunnistaminen ja laajempi tietoisuus sen eri tekemuodoista, ympäristöstä sekä muista olosuhteista. Lakialoitteessa se liitettiin vahvasti viranomaisiin ja heidän työrauhaansa; tosiasia lienee ihan jotain muuta ja viranomaiset päätöksineen ovat vain yksi kohderyhmä monista. Lakialoitteessa esitettiin myös maalittamisen osateoiksi katsottuja rangaistussääntöjä muutettavan asianomistajarikoksista virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi; esitetyt rangaistussäännöt olivat laitton uhkaus, kunnianloukkaus ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. (Lakialoite LA 33/2019 vp, laiksi rikoslain muuttamisesta.)

Tämänkaltainen marraskuussa 2019 tehty lakialoite ja maalittamisen nostaminen yleiseen valtakunnalliseen keskusteluun ei missään nimessä ole ollut huono asia, vaan jälleen yksi uskottava foorumi, jonka kautta tätä keskustelua ilmiön tunnistamiseksi kuuluukin käydä. Tämä kyseinen lakialoite sysäsi lopulta alulle OTT Mika Illmanin Valtioneuvostolle tekemän selvityksen nykylainsäädännön ajantasaisuudesta ja siitä, että

onko se riittävä maalittamisen näkökulmasta ilmiön torjumiseksi ja tuomitsemiseksi rikos- ja prosessioikeudellisesti arvioituna. (Illman, 2020, s. 6.) Toinen asia, jonka lakialoite sysäsi liikkeelle, oli sisäministeriön perustama työryhmä, jonka tarkoitus oli lisätä ymmärrystä maalittamisesta ilmiönä sekä tehdä sen ympärille maalittamisen torjuntaan liittyen toimeenpantavia kehitysehdotuksia. (Lakialoite LA 33/2019 vp, laiksi rikoslain muuttamisesta.)

4.3 Valtioneuvoston selvitys ilmiöstä

Valtioneuvosto antoi vuonna 2020 toimeksiannon Länsi-Uudenmaan käräjätuomari, OTT Mika Illmanille; toimeksiannon tarkoituksena oli tehdä selvitys järjestelmällisen häirinnän ja maalittamisen nykytilasta rikos- ja prosessioikeudellisesti, tuoda esille niissä esiintyvät mahdolliset ongelma- ja kehittämiskohteet, selvittää työsuojelua ja –turvallisuutta koskevat näkökohdat sekä huomioida ilmiöön liittyvät kohderyhmät. (Illman, 2020, s. 6.)

Illman on omassa selvityksessään tehnyt arviointia lakialoitteessa LA 33/2019 vp esitetystä tunnusmerkistöstä. Illman on lähestynyt arviointia olemassa olevien rangaistussäännösten kautta, jossa hän on pilkkonut lakiesityksessä olevan tunnusmerkistön osatekijöihin ja siellä esitetyille kohdille hakenut jo olemassa olevista rangaistussäännöistä vastineita.

Valtioneuvosto on Illmanin tekemän selvityksen perusteella katsonut, että maalittamisen erilliskriminalisointi omana rangaistussääntönään ei ole tarpeen, koska maalittamista pystytään torjumaan jo nykyisellä lainsäädännöllä kohtuullisen hyvin (Illman, 2020, s. 128; Sisäministeriön uutinen, 2020).

Illman on tuonut esille lakialoitteessa esitetyn tunnusmerkistön vakavimpana ongelmana sen epätäsmällisyyden, joka johtaa vakavaan ennakoitavuuden puutteeseen. Illmanin mukaan tunnusmerkistön epätäsmällisyys voisi olla oikeuskäytännössä sovellettaessa hyvin sattumanvaraista ja rangaistussäännös tässä kirjoitetussa muodossaan mahdollistaisi tilanteen, missä sananvapautteen kohdistettaisiin rajoitteita. (Illman, 2020, s. 125.)

Tässä Illmanin tekemässä selvityksessä on vaikea ymmärtää täysin sitä, että miten ilman selkeää määrittelyä ja tunnistamista ja ”tunnustamista” oleva ilmiö voidaan yli-päättään lähteä suoraan vertaamaan ja rinnastamaan mihinkään. Jos ilmiöstä on useita eri näkökulmia ja määritelmiä ja samalla siitä ei ole olemassa selvää käsitystä sen vaikutuksen laajuudesta sekä vahingollisuudesta, niin herää kysymys, että olisiko tämänkaltaisen selvityksen ajankohta ollut vasta ilmiön paremman tunnistamisen ja tunnus-tamisen jälkeen? Itse selvitys on laaja, laadukas ja yksityiskohtainen, joka toki antaa myös tulevaisuudessa ilmiön tutkimustyölle tarvittavia näkökulmia, ilmiötä syvemmin tarkasteltaessa. Maalittamisen vastainen työ on edelleen käynnissä, josta on kirjattu myös pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan (Valtioneuvoston tiedote, 2021).

4.4 Maalittamiseen rinnastettavat rangaistussäännökset

Vainoaminen RL 25 luku 7 a §, on vuoden 2014 alussa säädetty tuorein rangaistus-säännös, jonka kautta on saatavissa tunnusmerkistötekijöitä maalittamisen osalta. Ennen vainoamisen erilliskriminalisointia omaksi rangaistussäännöksi edelsi jokseenkin vastaavanlainen murrosaika, mitä nyt on ollut havaittavissa maalittamisen osalta. Sittemmin kokemusten myötä vainoamisen on todettu olevan tarpeellinen ja käyttökelpoinen rangaistussäännös, jonka avulla on täytetty rikoslain katveeseen jäänyttä harmaata aluetta. Vainoamisen katsottiin olevan lähinnä 25 luvun 7 §:n *laiton uhkaus* rangaistussäännöstä; sekä vainoamisen on katsottu olevan todennäköisimmin tapahtuva keskenään toisensa tuntevien henkilöiden keskuudessa, kuin keskenään tuntemattomien (HE 19/2013, s. 1, 3).

Vainoamisen ja maalittamisen välillä on siis olennaisia eroavaisuuksia, eikä niiden myötä voida puhua täysin samankaltaisesta teosta. Pari keskeistä tekijää erottaa nämä kaksi asiaa toisistaan: tekijän ja uhrin tunteminen sekä aktiivinen ja passiivinen teko-muoto. Vainoamisen – kuten laittoman uhkauksenkin – todetaan olevan aktiivista ja henkilöön suoraan kohdistuvaa toimintaa, mutta maalittamisessa kyse ei välttämättä ole ensisijaisesti henkilöstä itsestään, vaan henkilön tekemisestä tai tekemättä jättämisestä tai kannanotostaan/ilmaisusta. Toiseksi maalittamisessa on kyse siitä, että siinä systemaattisesti pyritään häivyttämään aktiivinen tekijä, luomalla ympäristö, joka itse

itseään ruokkien saa aikaan järjestelmällisen häirintäkoneiston. Vainoamisen ja uhkan keskeisinä tekijöinä ovat uhrin aktiivinen tietoisuuteen saattaminen siitä, ketkä toiminnan takana ovat.

Laiton uhkaus RL 25 luku 7 §, on maalittamisen suhteen tekemuodoltaan suoravii-
vaisempaa ja konkreettisempaa toimintaa, joka esiintyy kahdella eri tavalla, missä uhri
ja tekijät tietävät toisensa ja asian, joka heitä yhdistää. Toinen laittomaan uhkaukseen
liittyvä tunnusmerkistön täyttävä tekemuoto maalittamisen osalta on joukkoistettu toi-
minta, missä useat tekijät joko omalla nimellä tai anonymisti kohdistavat yksittäisiä
uhkauksia kohteeseen. Tämä on maalittamisen näkökulmasta se suuri kysymys, missä
pohditaan sananvapauden ja tunnusmerkistötekijöiden rajaa, jos yksittäisiä lieviä uh-
kauksia tulee useita ja pitkän aikavälin aikana; miten osataan arvioida rikosoikeudel-
linen vastuu kokonaisuus huomioiden. Maalittamisessa ensisijaisena ei välttämättä ole
suora konkreettinen hengen ja/tai terveyden uhka, vaan systemaattinen hiljalleen kas-
vava painostus, jota uhri ei voi mitenkään hallita ja mikä itsessään luo lopulta olosuh-
teet, jotka ovat rinnastettavissa hengen ja/tai terveyden uhkaan.

Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen RL 24 luku 8 §, on rangaistussäännös,
joka on keskeinen tekijä maalittamisesta puhuttaessa. Tämä itsessään on tunnistettu
olevan yksi keskeinen välitavoite ja toimintamalli maalittamisen yhteydessä, jolla py-
ritään saada joukkoistamiselle voimallista kasvua. Maalittamisen perusajatuksena on
tuottaa ja julkaista kohteesta mahdollisimman paljon epäedullista materiaalia, jossa
ilmiön voimallisen kasvun yhteydessä on suuri vaara, että materiaalin hyväksyttävyy-
s venyttää rajoja julkaisu ja julkaisun perään. Yksittäisinä rikoksina tällaisia yksityiselä-
mää loukkaavien tietojen levittämisiä arvioitaessa, puhutaan sakkojutuista; maalitta-
misen näkökulmasta puhutaan äärimmäisestä tehokkuudesta, uhrin yksin jäämisestä
sekä rikosoikeudellisen vastuun epäsuhteesta, missä kohteelle tapahtuva vahinko on jo
tapahtunut.

Kunnianloukkaus RL 24 luku 9 § ja huomioiden myös törkeä tekemuoto ovat yhtenä
keskeisinä tunnusmerkistötekijöinä, kun puhutaan maalittamisen tunnistamisesta.
Maalittamisen näkökulmasta tässä rangaistussäännössä pätee samat asiat (yksittäiset
teot vs. joukkoistettu hyökkäys), mitä edellä yksityiselämää loukkaavan tiedon levit-
tämisen osalta. Maalittamisen yksi keskeinen osateko on kohteen mustamaalaaminen,

jossa kunnianloukkaus rikosoikeudellisessa arvioinnissa tulee esille. Kunnianloukkauksessa teon vahingollisuutta voimistaa vielä se, että kunniaa loukkaava materiaali ei ole poistettavissa julkisista lähteistä koskaan täysin ja on mahdollista, että ne seuraavat uhria läpi elämän.

4.5 Sananvapaus ja vihapuhe

Sananvapaus, josta säädetään Suomen perustuslain 2 luvun 12 §:ssä, on yksi keskeinen tekijä, kun arvioidaan rikoksen tunnusmerkistötekijöitä tapahtumaketjun aikana. Sananvapauden rajapintaa sekä eri tilanteissa olevia käyttötarkoitussidonnaisuuksia pyritään venyttämään aivan äärimmilleen, joissa perusoikeuksien nauttimisen ja rikoksen välillä olevaa eroa voi olla miltei mahdotonta tehdä; kun puhutaan tapahtumaketjun aikajänteestä, saatetaan puhua kuukausista tai vuosista, jolloin tilanteen vakavuus ja järjestelmällisyys tulee esille ja milloin pitkä aikajänne on päässyt jättämään uhrille jo peruuttamattomat vahingot ja syvät arvet. Tämänkaltainen toimintamalli on yksi maallittamisen taustalla oleva iso tekijä, missä ilman toiminnan erilliskriminalisointia, tekijällä ”on oikeus” jatkaa järjestelmällisesti – mustan ja harmaan rajapinnalla liikkuen – vahingollisten asioiden tuottamista, mikä ei ole rangaistavaa, mutta saattaa olla toiselle erittäin vahingollista.

Sananvapaudelle reunaehdoja antaa mm. ihmisoikeussopimukset sekä Suomen perustuslain 2 luku ja 10 §, jossa sanotaan: ”*Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu.*” (Suomen perustuslaki 731/1999, 2 luku 10 § 1 mom.). Sananvapaus on lähtökohtaisesti oikeushyvä, jonka toteutumisesta turvataan, ei rajoiteta. Sananvapauden perusajatus on, että se turvaa ihmisen ilmaista ja välittää hänellä olevia tietoja ja mielipiteitä sitä kenenkään estämättä. (Kortteinen, 2002, s. 421.) Tämä luo itsessään dilemman, missä sananvapauden oikeushyvä on kaikille osapuolille lähtöjään saman arvoinen. Taitavasti rakennetun verbaalisen viitekehysten varjolla voidaan yksittäisiä ilmaisuja halutessaan ymmärtää väärin ja liittää se virheellisesti väärällä näkökulmalla johonkin toiseen asiayhteyteen; tätä myös valeutisoinniksi ja trollaamiseksi kutsutaan. Tällaisen toimintamallin mukaan sananvapauden toteutumisen tarkastelu objektiivisesti, tuottaa haasteita, missä näitä oikeushyviä tulisi yleissopimuksen velvoitteen mukaisesti mitata ja tarkastella, että onko jonkin ja kenen ilmaisunvapautta estetty. Se,

mitä ihmisoikeussopimuksissa reunaehtoina sananvapauden rajoittamiselle annetaan, on lueteltu hyvin yleisluonteisesti: yleinen etu, yksilön oikeudet, tuomioistuinten puolueettomuuden turvaaminen (Kortteinen, 2002, s. 7).

Hyvänä esimerkkinä sananvapauden luomasta dilemmasta on tuore hovioikeuden päätös vuoden 2020 lopulta, jossa se hylkäsi Jessikka Aron hakeman lähestymiskiellon kahta tubettajaa kohtaan perusteella, että lain vaatimaa *perusteltua aihetta epäillä* ei ollut olemassa. Hovioikeus oli päätöksessään kuitenkin todennut, että vaikka on todennäköistä, että nämä kaksi tubettajaa jatkavat verkossa Aroa koskevan halventaman aineiston levittämisen, ei hovioikeus voisi heitä ennalta kieltää aineiston julkaisemista, koska se olisi *sananvapauden kannalta ongelmallista* ja kieltä olisi perustuslain vastainen ennakkosensuuria. (Niilola, 2020.)

Vihapuhe on maalittamisen tavoin ilmiö, josta ei ole olemassa erillistä rangaistussääntöään. Vihapuheeseen on reagoitu yhteiskunnan päättäjien tasolta jo muutamia vuosia sitten ja sen on katsottu olevan toiminnaltaan vahingollista sekä levotonta ilmapiiriä lietsovaa, joka lopulta alkaa kiertämään kehää, ruokkien itse itseään. Vihapuhe ilmiönä on otettu esille myös Oikeusministeriössä, joka asetti 1.12.2017 Against Hate -hankkeen; hanke on päätynyt marraskuussa 2019. Oikeusministeriö aloitti uuden Tiedolla vihaa vastaan -hankkeen 19.12.2019, joka on edelleen ajankohtainen ja kestää vuoden 2021 loppuun saakka.

Rikosuhripäivystyksen, omalle henkilöstölleen järjestämässä, *maalittamiseen* keskittyvässä koulutuspäivässä 19.3.2021 oli yhtenä luennoitsijana Oikeusministeriöstä em. hankkeen hankepäällikkö, Milla Aaltonen. Kyseisen Against Hate -hankkeen tarkoitus ja tavoitteet oli kuvattu seuraavasti

- ”kehittää keinoja tunnistaa ja ennaltaehkäistä viharikoksia ja vihapuhetta sekä puuttua niihin;
- luoda kansallisia yhteistyörakenteita liittyen verkkovihapuheen ja viharikosten seurantaan ja niihin puuttumiseen;
- kehittää verkkovihapuheen ja viharikosten seurantaa;
- vaihtaa kokemuksia viranomaisten kesken EU-tasolla ja jakaa hyviä esimerkkejä vihapuheen ja viharikosten vastaisessa työssä sekä

- *tunnistaa ja vahvistaa toimintatapoja, joilla uhreja voidaan parhaiten auttaa.*” (Oikeusministeriön hanke, 2018.)

Koulutuspäivillä 19.3.2021 pitämässään luennossa Milla Aaltonen toi esille vihapuheen ja maalittamisen eroavaisuutta ja sitä, millä tavalla ilmiöt olisivat erotettavissa toisistaan. Aaltonen kiteytti vihapuheen määritelmää seuraavasti

- *”Vihapuhe on viestintää, joka levittää tai lietsoo vihaa yhtä ihmistä tai ihmisryhmää vastaan henkilöön liittyvän syyn perusteella*
 - *viestintä voi olla puhetta, mutta se voi olla myös esimerkiksi eleitä, kirjoituksia, kuvia, symboleja, musiikkia, piirroksi ja elokuvia*
- *Vihapuhe voi olla viharikos, jos täyttää jonkun rikoksen tunnusmerkistön ja sen takana on ennakkoluulo jotain ihmisryhmää kohtaan*
 - *rangaistava vihapuhe voi kohdistua yhteisen ihmiseen tai ihmisryhmään*
 - *jos vihapuhe kohdistuu yhteisen ihmiseen, kyseessä voi olla esimerkiksi kunnianloukkaus tai laiton uhkaus*
 - *jos vihapuhe kohdistuu ihmisryhmään, kyseessä voi olla kiihottaminen kansanryhmää vastaan*
- *Vihapuhe voi olla yhdenvertaisuus- tai tasa-arvolaisissa kiellettyä syrjintää*
 - *yhdenvertaisuuslain 14 §; Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun syyhyn ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri*
- *Vihapuhe voi olla muuten haitallista viestintää”* (Aaltonen, 2021.)

4.6 Ihmisoikeussopimukset ja lainsäädännön muutokset

Ihmisoikeuksien suojaamiseksi on Euroopan neuvostossa, Lontoossa, allekirjoitettu perussääntö vuonna 1949. Euroopan neuvoston ehkä tärkeimmäksi tehtäväksi yhteisen talousalueen ja Euroopan unionin luomisen ohella tuli ihmisoikeuksien suojaaminen ja turvaaminen. Suomi ei tuona ajankohtana, hiljattain sodan jälkimainingeilla

ulkopoliittisista syistä voinut kuitenkin tehdä suuria ratkaisuja; pyytää järjestön jäsenyyttä ja täyttää jäsenelle asetettavat, vuonna 1953 solmitun yleissopimuksessa olevat velvollisuudet ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi. Suomi liittyi lopulta Euroopan neuvoston jäseneksi vuonna 1989 ja saman vuoden lopulla astui myös Suomen osalta voimaan yleissopimuksen velvoitteet. Suomen myöhäinen liittyminen Euroopan neuvoston jäseneksi ja sitä kautta yhteiskunnan rakentuminen yleissopimuksen velvoitteiden näkökulmasta vaativat Suomelta useita muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntönsä – Suomi oli vuoden 2004 loppuun mennessä ratifioinut 52 Euroopan neuvoston kanssa solmimaansa kansainvälistä sopimusta. (Pellonpää, 2005, s.1–7.)

Suomi on varsin lyhyellä – 1990–2010 – ajalla kokenut suuria muutoksia lainsäädäntönsä liittyen ja sitä kautta ne ovat ulottuneet aina kulttuurien ja toimintamallien muutoksiin. Muutoksen ovat omalta osaltaan pistäneet liikkeelle Euroopan neuvoston jäsenyyteen päätyminen ja sen mukanaan tuomat yleissopimuksen velvoitteet. Yleisellä tasolla katsottuna ja pääpiirteittäin tämä on siis nähtävissä karuna totuutena, että vasta näinä aikoina Suomi on saanut ratifioitua tarkempaa ja jäsennellympää lainsäädäntöä, joista merkityksellisempänä voidaan pitää vuonna 1988 hallituksen esitystä eduskunnalle rikoslain kokonaisuudistuksesta, joka lopulta saatettiin voimaan ensimmäisen uudistuksen osalta vuoden 1991 alusta sekä toisen uudistuksen myötä syyskuussa 1995 (HE 66/1988, rikoslaki 39/1889, laki rikoslain muuttamisesta 697/1991 ja laki rikoslain muuttamisesta 578/1995).

Rikoslain kokonaisuudistuksen rinnalla kulki omaa polkuaan myös esitutkintalaki (449/1987) ja pakkokeinolaki (450/1987), jotka astuivat voimaan vuonna 1987 sekä poliisilaki (493/1995) vuonna 1995. Tästä ajanjaksosta on lähtenyt vasta ennakkoratkaisujen hakeminen ja lain tulkinnan sovittaminen syyteharkintaan ja tuomioihin. Ihan hiljattain eli vasta vuonna 2011 tehtiin viimeisimmät isommat lakimuutokset. Poliisilaki (872/2011) uudistettiin ja saatettiin voimaan 22.7.2011. Samana vuonna 2011 eduskunta hyväksyi uuden esitutkintalain (805/2011) ja pakkokeinolain (806/2011), jotka astuivat voimaan 1.1.2014.

Se, missä lainsäädäntö on suurten muutosten myötä hakenut viimeisten vuosikymmenten aikana paikkaansa ja tarpeellisuuttaan kansalaisten turvallisuuden sekä ”pelisääntöjen” myötä, on yhteiskunnassa painopisteet jatkaneet kuitenkin yhä suurempaa

kehitystä ja muutosta – tekojen/tapahtumien sekä sosiaalisen kanssakäymisen siirtyminen yhä voimakkaammin digitaaliseen ympäristöön. Tämä asettaa yksityisyyden ja kotirauhan suojan uuteen valoon, jossa jälleen tullaan uuden kulttuurin opiskeluun ja murrosvaiheeseen. Se, missä kehityksen mukana tuomat uudet innovaatiot nostavat ihmisten mukavuustasoa ja helpottavat arjen pyörittämistä, kasvattaa ne samaan aikaan varjoissa, rinnalla kulkevalla polulla uusia tunnistamattomia vaaroja.

Maalittamisessa on aina myös kyse yksittäisen henkilön subjektiivisesta kokemuksesta ja resilienssistä; jokaisen omasta ”siviilitunteesta” ja siitä, kuinka paljon pystyy ottamaan vastaan ja sietämään. Sodan aikana Suomessa ihmisten resilienssi oli äärimmilleen viritetty. Ihmiset olivat tottuneet sodan tuomiin ankeisiin aikoihin ja yllättäviin tapahtumiin. Suhteutettuna, tämän päivän erittäin kova resilienssi oli sodanajan normaali. (Järvinen, 2018, s. 98.) Tänä päivänä, kun ihmiset tietoisesti elävät tai pyrkivät elämään mukavaa ja *turvallisuuden tunteen* täyttämää elämää, voi jo ihan yksittäisenkin koettu vastoinkäyminen aiheuttaa yksityiselämässä ”virhetilan”, kun resilienssi on matalalla tasolla, eikä henkilö ole varautunut juuri sillä hetkellä ottaman vastaan negatiivista tietoa. Jos henkilö joutuu *maalittamisen* uhriksi, voisi kuvitella, että tällöin riski virhetilaan ajautumisesta kasvaa todennäköiselle tasolle, missä henkilön voimavarat imetään kuiviin jo pelkästään ”informaatioisodan” kautta. Tässä henkilökohtaisessa taistelussaan maalittamisen uhrin tulisi kestää vielä arkipäivän normaalit vastoinkäymiset – resilienssivaatimus on siis nostettu maalittamisen uhrin näkökulmasta erittäin korkealle tasolle – kohtuuttoman korkealle.

4.7 Maalittamisen kriminalisoinnin ja tunnistamisen haasteet

Maalittamisen rangaistussäännön tunnusmerkistö rakentuisi pala palalta miltei kokonaan jo olemassa olevien rangaistussäännösten osatekijöistä; tästä maalittamisesta pohjimmiltaan on kysymys ja minkä vuoksi sen tunnistaminen ja ”tunnustaminen” virallisesti on äärimmäisen hankalaa. Alkuvuonna 2021 julkaistussa – Sisäministeriön aiemmin, vuonna 2015 perustaman – työryhmän raportissa todettiin vastaava haasteellisuus, missä keskeisenä ongelmana pidettiin juuri tätä tunnusmerkistön pirstaleisuutta. Työryhmä lausui, että ”*Maalittaminen on usein hyvin moninaista eikä sitä ole helppoa tunnistaa, erityisesti jos tarkastellaan vain yhtä juttua. Yksittäinen teko voi*

olla lievä, eikä se välttämättä täytä minkään rikoksen tunnusmerkistöä tai on yksittäin tarkasteltuna rikosoikeudellisesti vähäinen. Kokonaisuudessaan tapaukset voivat kuitenkin muodostaa vakavan rikoskokonaisuuden.” (Sisäministeriön julkaisuja 2021:3, s. 24).

Epätietoisuus ilmiöstä sekä sen määrittelemättömyys on huomattu myös maalittamista vahingoittamismielessä harjoittavien henkilöiden ja tahojen toimesta, jossa he hyödyntävät avoinna olevaa ja lainsäädännön suhteen sekavaa pelikenttää tehokkaasti, ja erityin harmaalla alueella koko ajan liikkuen.

Sisäministeriön perustama työryhmä on antanut 11.2.2021 julkaisemassaan selvityksessä selkeän kehitysehdotuksen ilmiön tunnistamiseksi, missä he tuovat maalittamisen selkeän määritelmän puutteen esille (Sisäministeriön tiedote 15/2021).

Työryhmän laatima määritelmä maalittamiselle:

”Maalittaminen on toimintaa, jossa yksittäinen henkilö omin toimin tai muita mobilisoidulla käynnistää tai kannustaa yhteen kohteeseen kohdistuvan järjestäytyneen häirinnän, joka voi olla suoraa tai epäsuoraa. Keinoja ovat muun muassa mustamaalaminen, yksityisluontoisten tietojen levittäminen tai uhkaaminen. Maalittaminen voi kohdistua myös henkilöön hänen läheistensä kautta. Maalittamisen tavoitteena on vaikuttaa ihmisiin tai yhteiskunnan rakenteisiin ja instituutioihin sekä erityisesti niitä kohtaan tunnettuun luottamukseen.”.

(Sisäministeriön julkaisuja 2021:3, s. 13.)

Itse en tässä vaiheessa ja maalittamisesta saatavien tietojen kautta lähtisi supistamaan sen määritelmässä tekoa vain yksittäisen henkilön tekemäksi, vaan antaisin määrittelyssä sijaa hieman laveammalle tulkinnalle, jossa puhuttaisiin tekijänä myös *tahosta, ryhmästä tms.* On eri asia, että jos tekijä toimii yksin, mutta muita hyödyntäen mm. trollaamisen ja valeutisten kautta pääsee päämääräänsä, kun samankaltainen teko voi olla samoja toimintamallien myötä jonkin tahon tai ryhmän yhteinen päämäärä, milloin kukin ryhmässä toimivista henkilöistä olisivat yhteisvastuullisia teosta.

Sisäministeriö julkaisi 12.4.2021 uuden maalittamiseen liittyvän julkaisun ja tiedotteen, missä he toivat esille edelleen maalittamisen parissa tehtävää työtä. Sisäministeriön vahvistuksen mukaan maalittamisen laajuus ja esiintyminen ei tule tosiasiallisesti esille, koska sitä ei tunnisteta vielä riittävällä tavalla, eikä siitä ole olemassa yhtä ja selkeää määritelmää; toistaiseksi vielä ilmiön riittämätön tunnistaminen ja määritelmä tuovat laajuuden mittaamiseksi liian suuren epäluotettavuuden, jonka vuoksi ilmiön vaikutuksesta ja laajuudesta tarvittaisiin edelleen tarkempi poikkihallinnollinen tutkimus. (Sisäministeriön julkaisuja 2021:8, s. 18; Sisäministeriön tiedote 12.4.2021.) Sisäministeriön julkaisussa ja tiedotteessa esille tuodut asiat tukevat ja vahvistavat opinnäytetyössä tarkasteltavana olevaa ongelmaa.

5 HAASTATTELUISSA ESILLE NOUSSEET TEKIJÄT

5.1 Haastateltavien valinta ja haastattelujen suorittaminen

Haastateltavien ymmärrys ilmiöstä ja siihen liittyvistä eri tekijöistä on ollut ensisijainen minimivaatimus haastateltavien henkilöiden valinnassa. Haastatteluiden hajauttamisen avulla on haettu laajempaa kokonaiskuvaa maalittamisesta, jolloin haastateltavat henkilöt ovat valikoitunut asiantuntijoihin ja kokemusasiantuntijoihin. Asiantuntijalla tässä yhteydessä tarkoitetaan henkilöä, jolla on useamman vuoden perehtyneisyys maalittamiseen tai siihen rinnastettavaan toimintaan ja hän osaa tunnistaa eri tekijöitä, jotka ilmiöstä puhuttaessa ovat määrääviä. Asiantuntijoina tässä opinnäytetyössä on haastateltu oikeusministeriön hankepääällikkö Aaltonen Milla, Puolustusvoimien tutkija, sotatieteiden tohtori Jantunen Saara, viestinnän ja markkinoinnin asiantuntija Janne Riiheläinen sekä syyttäjälaitoksen aluesyyttäjä Heikki Stenius.

Kokemusasiantuntijahaastattelut ovat maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan uhreille suunnattu ja niiden kautta on tarkoitus saada kerättyä yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, millä eri tavoilla ja muodoilla maalittamista tapahtuu. Uhrilla on keskeinen näköalapaikka erityisasiantuntijana ilmiön eri muodoista, laajuudesta, voimakkuudesta sekä sen vahingollisuudesta; ilman henkilökohtaista kokemusta ei näitä

asioita pystytään tarkastelemaan tosiasiallisesti. On luonnollista, että kokemus on aina subjektiivinen tunne, mutta yhteinen nimittäjä on kohteeksi joutuminen ja haastatteluita tehdään enemmän kuin yksi, jolla pyritään tuomaan uskottavuutta kerätylle aineistolle. Uhrien identiteettiä suojataan ja he toimivat tässä opinnäytetyössä juoksevan nimimerkin takaa, KAH1, KAH2...

Haastattelut jäävät haastattelijan muistiinpanoihin, joita ei tulla liittämään tähän opinnäytetyöhön. Opinnäytetyössä oleva laadullinen varmuustekijä huolehditaan sillä, että opinnäytetyö annetaan haastateltavien tarkistettavaksi ennen valmiin opinnäytetyön julkaisemista. Opinnäytetyön keskeinen tavoite on saada maalittamisen elinkaaren aikaiset keskeiset tekijät esille, joiden avulla rikosuhripäivystys yhdessä uhrien kanssa pystyisivät tunnistamaan ilmiötä ja pystyisivät entisestään kehittämään uhreille tarjottavia tukipalveluja. Toinen keskeinen tavoite on tuottaa yleisesti laajempaa tietoa maalittamiseen liittyvistä tekijöistä, joiden kautta maalittamiseen liittyvä jatkotutkimustyö voisi olla joutuisampaa.

5.2 Asiantuntijat

Asiantuntijoiden haastatteluissa maalittamisesta yleisenä kuvauksena puhuttaessa, esille nousi erityisen vahvoina nimittäjinä *järjestelmällinen* ja *tavoitteellinen* toiminta, missä pyritään tavoitteeseen päästäkseen, *joukkoistamalla* saada aikaan laajamittainen *häirintä*. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021; Stenius, 2021.) Asiantuntijahaastatteluissa esille nousi myös ilmiöstä käytetty termi *maalittaminen*, missä sen ei aina katsottu olevan täysin sopiva kuvaamaan toiminnallisesti ilmiötä kaikissa tilanteissa, mutta antaa ilmiöstä hyvän kuvan yläkäsitteellä. Termi *järjestelmällinen häirintä* (Illman, 2021, s. 9–10) voisi asiantuntijoiden mukaan olla joissain tapauksissa paremmin kansalaisten keskuudessa ymmärrettävä kuvaus ilmiöstä puhuttaessa. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021.)

Maalittamisen katsottiin olevan verkossa, erityisesti sosiaalisen median eri alustoilla tapahtuvaa ja sen katsottiin tarvitsevan julkisuutta voimistuakseen ja onnistuakseen. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021; Stenius, 2021.) Vaikka internet ja sosiaalinen media katsottiin olevan miltei pakollinen tekijä, jotta maalittaminen näin

voimakkaassa ja vahingollisessa muodossa pystyisi toimimaan, nähtiin sen tarvitsevan silti onnistuakseen taustalle oikeat ominaisuudet omaava tekijä, kuten: henkilö/kasvot, aate tai symboliikka. Näistä tekijöistä asiantuntijahaastatteluissa nousi erityisesti esille, että onnistunut ja tavoitteellinen maalittaminen tarvitsee tunnetun ja uskottavan tai muuten vaikutusvaltaisen aseman omaavan henkilön taustalle, joka pystyy mobiilisoimaan ja joukkoistamaan porukkaa, kohti hänen tai edustamansa ryhmän päämääriä. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021.) Asiantuntijahaastatteluissa tässä yhteydessä maalittamisesta puhuttiin polarisaation yhtenä ilmentymänä, jossa omaa agendaa vahvistetaan syyttämällä oman aihealueen vastapuolen edustajaa ja tätä kautta suurta kuulijakuntaa *pakotetaan* valitsemaan puolensa – yhtenä ratkaisevana tekijänä tässä yhteydessä ovat informaatiovaikuttamisen eri muodot (kts. luku 3), joiden avulla polarisaatiota pyritään vahvistamaan (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021; Stenius, 2021).

Jyväskylän yliopiston, viestintätieteiden laitoksen kirjoittaman esimerkin kautta voi polarisaation tunnistaa yhdeksi tekijäksi maalittamiseen liittyen: ”*Polarisaatio on esimerkki ryhmän vaikutuksesta yksilöiden toimintaan. Polarisaatio tarkoittaa sitä, että ryhmä pyrkii päätöksenteossaan joko suurempaan riskinottoon tai suurempaan varovaisuuteen, kuin ryhmän jäsenet tekisivät yksin. Jäsenet vertaavat omia argumenttejaan toisten argumentteihin, jolloin riskinotto tai maltillisuus lisääntyy. Kun jäsenten mielipiteet ja argumentit lähestyvät ääripäitä, myös ryhmän päätöksenteko liukuu kohti ääripäitä.*” (Jyväskylän yliopisto, 2021). Maalittamisesta puhuttaessa, polarisaation tehtävä tässä yhteydessä on informaatiovaikuttamisella (disinformaatio, valeuutisointi, trollaaminen ym.) saada vastakkainen näkökulma huonoon valoon; tekijä valitsee vastapuoleltaan tarkoin kohteen (yksittäinen henkilö), jota *maalittamalla* tekijä saa voimaannutettua ja kasvatettua omaa agendaansa. (Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021.)

Maalittamisen ympäristönä tämä internet ja sosiaalinen media tuli selvästi esille, mutta muussa yhteydessä ympäristötekijöistä puhuttaessa, se nähtiin yhteiskuntarakenteesseen ja siellä käytäviin ajankohtaisiin politisoituneisiin keskusteluihin liittyvänä elementtinä. Myös tällaisten asioiden parissa olevien henkilöiden katsottiin olevan herkemmin maalittamisen kohteeksi joutuneita henkilöitä. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021.) Myös viranomaisympäristöön maalittaminen sijoitettiin

hyvin vahvasti ja laajasti, missä sen katsottiin olevan vastareaktio viranomaisten päätöksenteolle. Virkamieheen kohdistuvan arvostelun katsottiin olevan laajempaa ja hyväksyttävämpää kuin siviilin ja aihe itsessään tuo taustalle helposti muitakin saman ajatuksen jakavia, mikä saattaa olla yksi syy viranomaisten joutumisesta maalittamisen kohteeksi. (Stenius, 2021.) Tässäkin yhteydessä maalittamisen yhteydessä tuli esille joukkovoiman saaminen taustalle.

Maalittamisessa nähtiin olevan selviä viitteitä tavoitteellisesta yhteiskuntajärjestelmään ja/tai poliittisiin mielipiteisiin liittyvistä kannanotoista, missä yhtä yksittäistä aiheen vastapuolen edustajaa maalittamalla pyritään vahvistamaan omaa näkökulmaa asiassa. Tällainen yksittäisen henkilön joutuminen maalittamisen uhriksi ilman, että uhrilla ja maalittajalla olisi mitään löyhääkään liitosta toisiinsa, pidettiin harvinaisempaan. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021.) Haastatteluissa maalittamiseen katsottiin kuuluvan miltei aina jokin suurempi tavoite, kuin pelkästään tämän yksittäisen henkilön vahingoittaminen ja häiritseminen. Asiantuntijahaastatteluista oli ymmärrettävissä, että maalittamisen kohteeksi joutuu useimmiten henkilö, jolla on jokin asia, mielipide tai teko, jonka käsittelyssä tämän henkilön maalittaminen koetaan hyödyksi; asemansa, tekojensa tai sanomisensa takia. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021; Stenius, 2021.)

- Esimerkki 1: Virkamies tutkii yksittäistä kunnianloukkausta. Virkamiehestä aletaan tehdä kanteluita ja hänet mustamaalataan somessa ja asia kasvaa ja laajenee useammille eri foorumeille. Virkamiehestä luodaan julkista mielikuvaa osaamattomana ja asioita väärään suuntaan vievänä ei-objektiivisena virkamiehenä. Asia etenee yksittäisen virkamiehen osalta syvemmälle ja siitä tulee hänen osaltaan henkilökohtainen ja pitkä ajanjakso, joka käsitellään lopulta oikeussalissa. Samoten tämän yksittäisen virkamiehen esimiehestä aletaan tehdä vastaavanlaisia kanteluita ja peräti rikosilmoituksia, missä katsotaan, että tämä on laiminlyönyt tehtäviään, jättämällä valvomatta tällaisen osaamattoman alaisensa miltei rikollisia toimia, josta on tehty lukuisia kanteluitakin. Kantelut on tietysti tehty pienellä porukalla osana maalittamista ja niiden tavoite on tukea lopulta suurempaa, tavoitteellista ja joukkoistettua maalittamista.

Yksittäisenä häirintänä katsottuna nämä ovat muutamaan virkamieheen rajoitettuja, yksittäisiä asioita – osaltaan raskaita ja turhia. Maalittamisen näkökulmasta tässä voisi olla pitkän aikavälin tavoitteena saada 1) venytettyä sananvapauden rajapintaa yhä laveammaksi ja 2) näiden yksittäisten virkamiesten kautta ko. rikoksia tutkiva yksikkö/henkilöstö jäävätyä ja tätä kautta hankaloitettua viranomaisen päivittäistä työntekoa. Keskiössä on pelkästään yksittäinen tikunnokkaan nostettu virkamies, mutta tavoitteena taustalla on isommat asiat.

- Esimerkki 2: Erään huonekaluliikkeen naispuoleinen työntekijä laittaa vapaaajallaan omassa Twitter-profiilissaan päivityksen, missä hän kertoo *tavanneensa komean miesasiakkaan ja hänellä oli tämän asiakaskontaktin aikana vain mielessä, että hänen tekisi mieli hypätä hajareisin tämän sängyllä tyynyä testanneen miesasiakkaan päälle, kun se olisi ollut tilanteessa vain niin luonteva jatkumo*. Työntekijä ei maininnut twiitissään työnantajaa, asiakasta tai aikaa ja paikkaa, täysin irrallinen hetken ajatus sanoiksi puettuna. Twiitistä kuitenkin nousi tai voisiko sanoa, että nostettiin yksittäisen henkilön aloitteesta kova vastarinta, joka joukkoistamalla sai taakseen ison voiman. Julkisessa keskustelussa kysyttiin, että hyväksyykö huonekaluliike työntekijöidensä kohdalla tällaista toimintaa. Huonekaluliike osallistettiin täysin sivullisten toimesta negatiivisessa valossa asiaan. Huonekaluliike aloitti virallisen keskustelun, jossa ilmoitti, että *he ovat tietoisia työntekijänsä toiminnasta liittyen sosiaalisen median käyttöön ja käsittelevät tapauksen sisäisesti*. Tapaus sai hieman inhimillisemmän lopun, missä yksittäinen kommentoija asettui joukkoistettua lokauskampanjointia vastaan ja hänen osaltaan tuotiin esille yksittäinen viesti, missä huonekaluliikkeen pyydettiin *ottamaan asiassa huomioon some-maailmassa olevia ilmiöitä, kuten kiusaaminen ja häirintä ja tuotiin esille, että huonekaluliike oli liitetty asiayhteyteen täysin muun, kuin tämän twiittaajan toimesta, eikä asiassa ollut tarkoitus viitata alun perin huonekaluliikkeeseen millään tavalla*. Huonekaluliike ymmärsi lopulta asiassa myös tämän puolen ja yritti korjata myöhemmin julkisuuteen lausuntoaan suuntaan, missä he irtisautuivat yrityksenä nettikiusaamiseen liittyvästä toiminnasta.

Tässä esimerkissä huomioitavana maalittamisen näkökulmasta olisi 1) Työnantaja reagoi tapahtumaan ilman sen enempiä selvityksiä työntekijää

puolustamatta ja valitsi oman imagonsa suojelemisen työntekijän puolustamisen sijaan. Eli työnantajat eivät vielä kunnolla tiedosta somessa olevien tapahtumien tosiasiallisia tarkoituksia, kuten maalittaminen, kiusaaminen, mustamaalaaminen tai ihan yksinkertaisesti vain someviha. 2) Toinen huomionarvoinen ajatus maalittamisen näkökulmasta olisi voinut olla vaikka kilpailevan huonekaluliikkeen toiminta, missä kilpaileva yritys saadaan otsikoissa huonoon valoon.

Maalittamisesta ja sen tunnistettavuudesta puhuttaessa, esille tuli asiantuntijoiden keskuudessa monia erinäisiä toiminnallisia vertauskuvia, joiden kautta tätä joukkoistamiseen liittyvää vaikutusta voitiin selittää ja nähdä osatekijänä – päällimmäinen tekijä on kuitenkin *tunne*. Haastatteluissa esille tuotiin termi ”joukkoon huutaminen”, jossa vertauskuvana käytettiin Englannin valioliigan ottelua, jossa täyteen myydyllä stadionilla kymmenet tuhannet kannattajat alkavat ottelun edetessä tuottaa kannatusrituaalejaan erilaisin huudoin sekä elein ja missä tunnelma kasvaisi miltei hypnoottiselle tasolle. Vaikka yksittäinen henkilö olisi vahingon sanelemana eksynyt ”väärälle puolelle” stadionia ja ei edes varsinaisesti kannattaisi kotijoukkuetta, voisi em. yksittäinen vaikuttava tilanne johtaa siihen, että henkilö kokee mahtavan elämyksen, tuntee kuuluvansa johonkin porukkaan ja ilman sen suurempaa ajatusta juuri sillä hetkellä liittyy mukaan ja ”huutaa joukkoon”. (Riiheläinen, 2021.) Kun tällaisia joukkoon huutajia on useampia, saattaa se aktivoita ja rohkaista ”väärillä” perusteilla sen jälkeen niitä passiivisia resursseja, jotka valitsevat lopulta kulkea polarisoituneessa ympäristössä vahvan informaatiovaikutteisen mielipiteen ja sitä seuraavan massan mukana.

Asiantuntijahaastatteluissa tuli selvästi esille, että maalittamisen erilliskriminalisointi ei itsessään ole ratkaisu, jotta maalittamiseen pystyttäisiin paremmin puuttumaan ja sitä pystyttäisiin paremmin hallitsemaan. Ensisijaisena tehtävänä nähtiin mm. ennalta estävien toimien nopealla aikataululla tapahtuva kartoittaminen ja niiden käyttöön ottaminen sekä ilmiön kohteeksi joutuneiden uhrien tukeminen. (Aaltonen, 2021; Jantunen, 2021; Riiheläinen, 2021; Stenius, 2021.) Yhtenä ajatuksena tässä yhteydessä tuli esille, että voisiko poliisilla olla ”digitaaliset jouha-joukot” (Riiheläinen, 2021).

5.3 Kokemusasiantuntijat

Kokemusasiantuntijahaastatteluissa tuli esille, että he olivat joutuneet maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan (jatkossa tässä tarkoituksessa puhutaan vain maalittamisesta) uhriksi työnsä vuoksi. (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4). Haastatteluista tuli esille myös motiivitekijöitä, missä uhrin osasivat yhdistää maalittamisen heidän tekemiseensä/työhönsä ja siihen, että maalittamisen tavoitteena oli saada heidän tekemänsä asiat merkityksettömäksi tai saada heidät jäävättä työtehtävään liittyen (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH4, 2021). Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että maalittamiseen liittyvä yksi keskeinen tekijä on uhrin ja tekijän välillä olevan yhteinen asia/aihe, ei niinkään henkilö (uhri) itse.

Maalittamisen tunnistamiseen sen alkaessa kokemusasiantuntijoiden mukaan ei ollut olemassa riittävää tietotaitoa ilmiöstä ja alussa se näyttäytyi yksittäisen kritiikin, palautteen tai häirinnän kaltaisena tekona; näihin pyrittiin aluksi vastaamaan ja saada ”riitelevä” asia oikaistua siten, että kumpikin osapuoli olisi tyytyväinen. Viestinvaihdon yhteydessä oli kuitenkin nopeasti huomattu, että nämä yksittäiset vastaukset eivät olleet edistäneet asiassa kompromissia, eivätkä ratkaisseet asiaa mitenkään muutoinkaan. (KAH1, 2021; KAH3, 2021; KAH4.) Kokemusasiantuntijoiden tapahtumat ovat olleet aikavälillä 2015–2020, jolloin maalittamisesta ei vielä kunnolla ollut tietoa tai yleistä keskustelua. Uhrien kokemukset saada asiat sovittua tekijän kanssa, ovat olleet yhteneväiset, missä tekijän kanssa edes pienimuotoiseen sopimukseen tai kompromissiin pääsy ei ole ollut edes kovin lähellä. Tämä voisi kertoa siitä, että tekijän toiminta on ollut tavoitteellista ja kompromissi uhrin kanssa ei ole ollut tekijän päällimmäinen tavoite. (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4.)

Haastatteluissa tuli esille, että uhri tiesi, että kuka tämän toiminnan takana oli ja tämä maalittaja otti itse heihin suoraan yhteyttä. Yhteydenpito alkoi työhön liittyvänä, mutta askel askeleelta se siirtyi ja seurasi uhrin siviilielämän puolelle. Lopulta tämä työhön liittyvä aihe ei ollut enää ollenkaan keskiössä, vaan tilalle tuli uhrin kohdistuva solvaava vihapuhe ja häirintä, joka tapahtui systemaattisesti. (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4.) Haastatteluista tuli toiminnan laajuus esille eri asteisina, mutta yhteisenä nimittäjänä kaikissa oli uhrin julkinen mustamaalaaminen erinäisiä foorumeja käyttäen; verkossa ja sosiaalisessa mediassa sekä muutoin tietoa levittämällä.

(KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4.) Haastatteluissa tuli esille myös tällaista suuren joukkovoiman mobilisoimista, jonka kautta maalittaminen oli erittäin laajaa ja missä itse tekijä saattoi välillä jäädä vain sivusta seuraamaan tämän joukkoistetun ja anonyymien resurssin itseohjautuvaa toimintaa (KAH4, 2021). Kokemusasiantuntijat toivat esille asteittaisen tekoavan, jolla oli nouseva ja voimistuva vaikutus. Tapahtumat alkoivat yliaktiivisilla yhteydenotoilla, muuttuen vähitellen häiritseväksi ja uhkaaviksi, joissa uhria pyrittiin provosoimaan virheeseen, jota voitaisiin käyttää uhria vastaan. Lopulta tapahtumat eivät olleet enää maalittajan ja uhrin välillä oleva eriyvä näkökulma, vaan julkiseen keskusteluun viety lokakampanja, jossa jaettiin uhrista loukkaavina pidettäviä tietoja ja saatiin ulkopuolisia osallistumaan ja jatkamaan solvaavia keskusteluja. (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4.) Uhrista pyydettiin myös julkisessa keskustelussa sosiaaliseen mediaan laitettun ”kuulutuksen” kautta lisätietoja (KAH2, 2021). Pahimmillaan uhkaukset menivät tappouhkausten tasolle (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4). Osassa tapauksia maalittajat lähestyivät tai pyrkivät lähestymään myös uhrin perhettä, joiden kautta haluttiin tehostaa uhkaus- ja pelotevaikutuksia (KAH3, 2021; KAH4, 2021).

Haastatteluissa tuli ilmiön vahingollisuudesta ja sen hallitsemisesta esille, että yksi päällimmäinen tunne oli turhautuminen, koska uhrit itse ymmärsivät näiden yksittäisten eri puolilta tulevien osatekojen olevan sellaisia, että ne eivät yksistään täytä rikosten tunnusmerkistöä, mutta ne olivat kuitenkin vahingollisuudeltaan kokonaisuudessaan suuria. Tämä oli kokemusasiantuntijoiden mukaan maalittamisen aikana oikeusturvatekijänä esille noussut iso kysymys, että *kenet voi saada vastuuseen ja mistä teosta.* (KAH1, 2021; KAH3, 2021; KAH4, 2021.)

Maalittamiseen kokemusasiantuntijat liittivät olennaisesti verkon ja sosiaalisen median, joiden avulla maalittamisen voimakkuus ja laajuus nousee hetkessä sellaiseksi, että se ei ole enää hallittavissa. Haastatteluista kävi ilmi, että kun alkukeskustelut olivat maalittajan kanssa käyty ja toiminta siirtyi maalittajan aloitteesta informaatiovaihuttamisen eri muodoissa julkisesti verkkoon, heillä ei ollut enää mitään tehtävissä solvaavien ja vääristellyiden asioiden oikaisemiseksi. Kokemusasiantuntijoiden yhteinen näkemys oli, että maalittaminen ilman internetiä ei olisi tässä laajuudessaan ja vahingollisuudessaan sama ja tällä hetkellä ilmiönä puhuttava asia. (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4.) Helsingin kärjäoikeus on Aron rikosasiassa

annetussa tuomiossa todennut vastaavasti, että Arolla on ollut olemattomat mahdollisuudet torjua hänestä levitettäviä epäasiallisia kirjoituksia, missä edes ulkomaille muutto ei ole riittävän suuri torjuntakeino, jotta vihakampanja Aroa kohtaan olisi pysähtynyt (Helsingin käräjäoikeuden tuomio, s. 163).

Haastatteluista tuli yhtenevästi esille, että kohteen kärsimät vahingot ovat epäsuhteessa maalittamiseen liittyvään rikosoikeudelliseen arviontiin nähden. Haastatteluissa tuli esille, että sekä maalittaminen tekona ja sen jälkeen olevat oikeustoimet ovat useampien vuosien mittainen projekti, joka vie uhrilta lopulta kaiken energian. Suurimpia tekijöitä ovat ilmiön vahingollisuuden jatkuminen, jota eivät pysty uhri itse tai viranomainen hallitsemaan – yksi kanava tai keino suljetaan, toinen tulee tilalle. (KAH1, 2021; KAH2, 2021; KAH3, 2021; KAH4.) Myös itse rikosprosessissa nähtiin suuria epäkohtia sekä salissa olevassa toiminnassa, missä maalittamisen annetaan eri muodon yhä jatkua oikeudenkäynnin yhteydessä. (KAH4, 2021). Tällaisissa uhka- ja kunnianloukkausjutuissa tulisi oikeudessa pystyä luomaan neutraalit olosuhteet, jotta asian käsittely olisi keskiössä, eikä vallitsevat jännitteet osallisten välillä. Tuomarit eivät ymmärrä näkemäänsä ja kuulemaansa samalla tavalla, mitä uhri ja tekijä näkevät ja kuulevat; tämä ei silti oikeuta olemaan välinpitämätön tai antaa rikoksen jatkua.

Ilmiön vaikutuksesta uhrin arkipäivään on todettavissa, että maalittamisen noustessa tasolle, jossa tällainen joukkoistettu hyökkäys alkaa, jää uhri asian kanssa yksin. Haastatteluissa tuli esille, että työnantajan ja esimiehen tuki ei ollut sellainen, joka olisi auttanut tilanteessa oikealla tavalla. (KAH1, 2021; KAH3, 2021; KAH4.) Pahimmassa tapauksessa työnantajan suhtautuminen oli syyllistävä, missä keskusteluissa esille tuotiin epäsuorasti tai suoraan *sosiaalisessa mediassa olemisen tietoinen riski* (KAH4, 2021). Tällaista epäsuoraa tai suoraa vihjausta siitä, että henkilö olisi itse saattanut omalla toiminnallaan itsensä uhriksi ei missään olosuhteissa voi tuoda esille, tämä jo yksistään kertoo sen, että työnantajien tietoisuuden lisääminen maalittamisesta ja uhrin kanssa toimimisesta on välttämätöntä. Se, että uhri tuntee jäävänsä tilanteessa täysin yksin, turhauttaa suuresti, joka ajan myötä alkaa vaikuttamaan uhrin fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin.

5.4 Yhteenveto haastatteluista

Ilmiön uskottava tutkiminen vaatii haastatteluja sekä asiantuntijatasolta, mutta erityisesti kokemusasiantuntijatasolta. Tässä opinnäytetyössä haastatteluja oli riittävästi tässä laajuudessa olleeseen työhön, mutta kunnollisessa tutkimuksessa haastateltavien otanta tulisi olla vielä suurempi ja haastattelujen analysointi tulisi tehdä erityisellä tarkkuudella. Tässä opinnäytetyössä tällä otannalla (neljä asiantuntijaa ja neljä kokemusasiantuntijaa) pystyttiin kuitenkin saada ilmiöstä yksityiskohtaisia ja ilmiön tunnistettavuutta parantavia tietoja.

Haastatteluista voi yhteenvetona todeta, että maalittamisen uhriksi valikoituu pääsääntöisesti henkilö, joka liittyy jollakin tapaa ajankohtaiseen polarisoituneeseen tai politisoituneeseen asiaan/aiheeseen tai hänellä on jokin tehtävä, mielipide tai muu seikka, johon maalittajalla on jokin liitännä. Maalittamisen kohdevalinnan jälkeen ilmiö etenee organisoidusti ja asteittain eteenpäin ja se pyritään joukkoistamalla saada kasvamaan mittasuhteisiin, jolloin sitä ei voi hallita. Maalittamisessa katsottiin käytettävän tehokkaasti hyödyksi internetiä ja sosiaalista mediaa informaation välitykseen; internet ja sosiaalisen median eri kanavat edesauttavat ilmiön voimakasta kasvua sekä maalittamisessa tarvittavaa julkista näkyvyyttä. Maalittamisen kohteeksi joutuneeseen henkilöön kohdistetaan pitkäkestoista ja eri puolilta suunnattua häirintää, mustamaalausta, loukkauksia, painostusta, uhkailua ja vainoamista, joita pyritään eri informaatiovaikuttamisen keinoin ja joukkoistamalla saada itseohjautuvaksi toiminnoksi, joka tulisi vain jatkumaan. Maalittamisessa on usein motiivina maalittajan henkilökohtaiset tavoitteet, joihin hän pyrkii päästä edellä mainittuja keinoja hyödyntäen.

Haastatteluista kokonaisuudessaan tuli selvästi esille, että maalittaminen tässä laajuudessaan ja vahingollisuudessaan toimiakseen tarvitsee verkkoa ja sosiaalista mediaa. Haastatteluiden kautta tuli esille ajatuksia, että tällaista maalittamista olisi varmasti iankaiken ollut, mutta pienemmässä ja erilaisessa muodossa. Esille nousi Kekkosen myllykirjeet ja muu valtiollinen toiminta ja asiassa nähtiin, että tällainen maalittaminen tai siihen rinnastettava muu tavoitteellinen toiminta olisi ennen ollut valtion ylimmän johdon poliittinen työkalu ja kansalaisiin nähden valtion johdosta alaspäin tapahtuvaa. Tänä päivänä, kun maailma on kehittynyt ja kansalaisten valveutuminen mm. tiedonhankinnan ja informaatiovaikuttamisen osalta ovat kasvaneet, ovat kansakunnan

äärimmäinen asioiden politisointikyky sekä kansakunnan polarisoituminen antaneet vastaavat mahdollisuudet yksittäisille kansalaisille käyttää samoja mekanismeja myös alhaalta ylöspäin – tätäkin voidaan varmasti pitää jonkinlaisena kehityksenä.

Yhtenä merkityksellisenä asiana haastatteluissa nousi esille oikeanlaisen tuen saaminen maalittamisen alkaessa, missä uhrilla on muutoinkin hyvin pienet mahdollisuudet itse vaikuttaa hänestä esille tuotuihin asioihin ja niiden asteittaiseen kasvuun yhä suuremmiksi ja loukkaavimmiksi. Se, mitä uhri tarvitsee, on tuki ja tietoisuus siitä, että hän ei ole tai jää yksin asian kanssa. Usein maalittamisen uhriksi joutunut tuo asian esille työpaikalla, liittyi siihen työtehtävä jollakin tapaa ei; työpaikka on lähtökohtaisesti ihmiselle tärkeä palanen elämässä ja on ajallisesti huomattava ympäristö, jossa aikaa vietetään. Se, että työnantaja valitsee työntekijän kertoessa maalittamisen uhriksi joutumisen yhteydessä väärät sanat, väärät teot tai tekemättä jättämiset, saattavat suuresti vaikuttaa uhrin fyysiseen ja henkiseen kykyyn selvitä läpi tulevan prosessin. Työnantajan tulee aina ja joka tilanteessa valita ensisijaisesti työntekijän puoli ja tukeminen asiassa ja sen tulisi näyttäytyä ja tuntua siltä uhriksi joutuneen näkökulmasta. Sama asia koskee myös ystävien osalta annettavan tuen myötä, mutta ystäviä ei tietystikään voi velvoittaa samalla ajatuksella, mitä työnantajaa.

6 MAALITTAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

Opinnäytetyön aiheen tarkentuessa opinnäytetyönsuunnitelman yhteydessä vuonna 2020, oli tilanne maalittamisen osalta vielä paljon kysymyksiä herättävä ja mitään suurempaa määritelmää tai virallista kannanottoa siitä ei juurikaan ollut vielä tehty. Nyt 2020–2021 vuodenvaihteen aikoina on aiheesta tehty useampia hankkeita ja selvityksiä, joiden kautta johtopäätöksenä voi todeta, että maalittaminen on tullut yhä lähemmäksi ja tunnetummaksi käsitteenä. Maalittamisen tunnistamisesta voi todeta, että se on tunnistettu, olemassa oleva ilmiö, josta ei kuitenkaan ole edelleenkään täysin riittävää tietämystä sen kaikista muodoista, laajuudesta ja vahingollisuudesta. Tätä selvitystyötä jatketaan edelleen vuonna 2021 erinäisin hankkein ja projektein, jolloin aiheesta oleva tietoisuus lisääntyy askel askeleelta. Yksi esimerkki tällaisesta

jatkotutkimuksesta on ollut Anna Häkkisen Sisäministeriölle tekemä selvitys vuonna 2021, jossa hän on tutkinut maalittamisen laajuutta eri ammattiryhmien osalta ja yhteenvedona todennut, että ”*maalittaminen voi lähtökohtaisesti kohdistua keneen tahansa*” (Häkkinen, 2021, s. 9). Häkkisen tekemässä selvityksessä kuitenkin painopiste oli ennalta valitut ammattiryhmät, joita selvityksessä karkealla otannalla oli yhdeksän, jonka vuoksi ilmiön todellisesta laajuudesta ja sen kohteeksi joutumisesta ei pystytäkään tässä vaiheessa vielä tekemään mitään tarkkoja johtopäätöksiä tai linjauksia.

Maalittamisen yhteiskunnallisella tasolla olevaan *tunnustamiseen* en saanut opinnäytetyöni myötä riittävää vahvistusta, että näin olisi laajalla rintamalla tapahtunut; tunnustamisella olen tarkoittanut maalittamiseen liittyvää julkista keskustelua, missä siitä puhutaan sen oikealla nimellä, oikeassa asiayhteydessä ja missä siihen luodaan yhteiskunnallinen kannanotto sen tuomittavuudesta. Yksittäiset hankkeet, selvitykset ja projektit eivät minun näkemykseni mukaan vielä tarkoita tällaista julkista kannanottoa, vaan muuta valtionhallinnon vastuullista toimintaa erinäisten tilannekuvien luomiseksi – tätä johtopäätöstä tukivat myös opinnäytetyössä tehdyt haastattelut. Yhtenä uskottavana instituutiona ilmiön *tunnustamiseen* liittyen on tien auroajana ollut Helsingin käräjäoikeus, joka on Jessikka Aron rikosasian tuomiossa ottanut seikkaperäisesti kantaa. Helsingin käräjäoikeus kuvaili Aroon kohdistunutta rikoskokonaisuutta (vainoaminen ja törkeät kunnianloukkaukset) *poikkeuksellisen törkeänä* ja perusteli törkeyttä teon laajuudella, yksityiskohdilla ja sillä, että Aro on joutunut julkisen *maalituskampanjan* kohteeksi, jonka ilmeinen tarkoitus on ollut, että se ei koskaan loppuisi. (Helsingin käräjäoikeuden tuomio, s. 163–164.) Tässä on Helsingin käräjäoikeudelta auki kirjoitettuna se, mistä opinnäytetyön aikana olen saanut pieniä viitteitä sieltä täältä – maalittamisessa tarkoituksena on saada aikaan itseohjautuva toiminto, joka aina vaan joukkovoimaa käyttäen ruokkisi yhä uudelleen itseään, eikä loppuisi koskaan.

Opinnäytetyössä on yhtenä olennaisena kysymyksenä selvitetty myös sitä, että pitäisikö maalittaminen erilliskriminalisoida vai ei. Johtopäätöksenä tässä työssä on, että maalittamisen erilliskriminalisointi itsessään ei ole ratkaisevassa roolissa siihen, miten ilmiö saataisiin hallintaan ja sen vahingollisuutta voitaisiin lieventää. Ensisijaisena esille tuli nimenomaan ilmiön parempi kokonaisvaltainen tunnistaminen ja olemassa olevan lainsäädännön monipuolisempi tulkinta ja soveltaminen. Ajantasaisen lainsäädännön tarkastelu joidenkin yksittäisten rangaistussääntöjen tunnusmerkistöjen osalta

ja mm. niiden syyteoikeuden osalta olisi yksi konkreettinen teko, jota tulisi ensisijaisesti harkita. Haastatteluissa tuli selkeästi esille myös priorisointi ja vaihtoehtojattelu, missä tätä maalittamisen erilliskriminalisointia tärkeämpänä ja ensisijaisempaan tehtävänä pidettiin ennalta estävien toimien aktiivinen pohdinta ja uhrien tukipalveluiden selvittäminen ja niiden kehittäminen. Opinnäytetyössä mainittu Aron rikosasiassa Helsingin käräjäoikeuden antama perusteltu tuomio on yksi esimerkki siitä, kuinka ajantasainen lainsäädäntö on itsessään niin hyvä, miten sitä osataan ja uskalletaan soveltaa. Kaikki tämä rohkea lainsäädännön uusi tulkinta ja soveltaminen muokkaa hiljalleen vakiintuneita oikeus- ja rangaistuskäytänteitä vastaamaan paremmin nykypäivän monisäikeisiä teonkuvauksia, joita kutsuttakoon haasteiksi.

Maalittamisen kohde ja ympäristö olivat opinnäytetyössä yksi aihealue, mitä maalittamisen tunnistamisen yhteydessä selvitettiin. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että mitään yksiselitteistä ja tarkkarajaista kohdetta tai maalittamiseen liittyvää ympäristöä ei pystytä osoittamaan, vaan tämänkin osalta voidaan todeta määrääväksi tekijäksi kysynnän ja tarjonnan suhde toisiinsa. Maalittaminen on aiheesta ja asiasta riippumaton tavoitteellinen vaikuttamisen keino, jolla on hyvin todennäköisesti yksittäisen kohteeksi joutuneen henkilön osalta vahingolliset ja laajat seuraukset. Haastatteluissa nousi yhtenevästi esille, että ympäristöstä riippumatta, maalittamisen uhrilla ja tekijällä on pääsääntöisesti jokin asia/aihe, joka yhdistää heitä ja mistä tekijä saa toiminnalleen riittävän vastakkain asettelevan lähtökohdan – tätä asetelmaa tekijä käyttää maalittamisen taustalla toimivien voimavarojen ja resurssien mobilisoimiseksi, puhutaan joukkoistamisesta. Tämä on yksi keskeinen tekijä, jonka kautta pystytään tehdä alustavaa arvioita siitä, että onko henkilö joutunut maalittamisen vai jonkun muun epäasian toiminnan tai rikoksen uhriksi.

Yhtenä johtopäätöksenä voidaan tehdä se, että maalittamiseen liittyy sukupuolittuneisuutta. Ympäristöstä ja kohteesta haastatteluissa puhuttaessa, nousi esille viitteitä siitä, että ilmiön taustalla olisi yhtenä tekijänä maskuliinisen itsetunnon itsepohdiskelua, jossa miespuoliset henkilöt kokevat maskuliinisuutensa olevan vaarassa ja sen tuomaa turhautuneisuutta ja vihan tunteita purettaisiin maalittamisen muodossa. Haastatteluissa tuotiin esille, että useimmiten ilmiön päätekijänä tai kasvoina olisi miespuolinen henkilö ja uhrina nainen. Sukupuolittuneisuus ja maskuliininen heikko itsetunto tulee esille myös teorialähteistä, missä Vehkoon kirjassa tuotiin esille verkkohäirinnän

kohdistuvan enemmän naisiin kuin miehiin sekä siihen liittyen meneillään olevan ja nousevan traditionalismin, jossa valkoinen heteromies kokee oman asemansa olevan uhattuna. (Vehkoo, 2017, s. 80–87.) Aiheesta kirjoitti myös Naisjärjestöjen Keskusliitto verkkosivuillaan, jossa he toivat esille sukupuolittuneisuusseikan vihapuheesta puhuessa, tämä tukee opinnäytetyössä esille tullutta viitettä asiasta (Naisjärjestöjen Keskusliitto, 2021). Myös Aron maalittamiseen liittyvässä rikosasiassa oli yhtenä rangaistuksen mittaamiseen liittyvänä koventamisperusteena syyttäjän vaatimuksessa esille tuotuna sukupuolittunut teema, missä tekijöiden katsottiin loukkauksissaan nostaneen esille erityisen paljon Aron sukupuolta, ulkonäköä ja naiseutta. (Helsingin käräjäoikeuden tuomio, s. 163).

Yhtenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että opinnäytetyössä tuli viitteitä siitä, että tänä päivänä varteen otettavassa maalittamiseen liittyvässä toiminnassa taustatekijöinä katsottiin toimivan pieni ydinryhmä, jotka joko omista lähtökohdistaan tai toimeksiantoina luo maalittamiseen tarvittavat puitteet: verkkoalustat ja riittävän julkisuuden, informaatiovaikuttamisen työkalut kuten disinformaatio, valeutiset, algoritmit ja trolaus sekä riittävän uskottavat kasvot/symbolin, joka mahdollistaa tehokkaan joukkoistamisen eli resurssit massiiviselle toiminnalle. Jessikka Aron maalittamiseen liittyvässä rikosasiassa annetussa tuomiossa oli tekotavasta puhuttaessa erikseen nostettu esille Johan Bäckmanin ja Ilja Janitskinin menettely, jonka katsottiin olleen erittäin organisoitua (Helsingin käräjäoikeuden tuomio, s. 164). Tämä tukee opinnäytetyössä esille tulleita muitakin viitteitä siitä, missä maalittajan katsottiin tarvitsevan taustatekijäksi riittävän uskottavat kasvot, aate tai symboliikka. Bäckmanilla on olemassa oleva oma kannattajakuntansa ja Janitskinilla oli oma julkisuusarvo ja informaation levittämiseen vaadittavat jakelukanavat.

Opinnäytetyössä on herännyt ajatus maalittamisesta puhuttaessa, että siitä tulisi puhua oikealla tavalla, jotta sitä ei lähdetäisi ylidramatisoimaan ja yleistämään joka asiaan liittyväksi – tämä heikentää tosiasiallisten maalittamisen uhriksi joutuneiden asemaa. Tällä ei ole tarkoitus pyrkiä häivyttämään yksittäisiä tekoja pois ja olemattomaksi, vaan saada aikaiseksi parempaa kohdentamista, että mistä asiasta olisi kulloinkin kyse. Jos kyseessä on selkeästi esim. kunnianloukkaukseen, laittomaan uhkaukseen tai vainoamiseen liittyviä tekoja, tulisi ne tutkia sellaisenaan, eikä väkisin yrittää sovittaa kokonaisuutta maalittamisen alle.

6.1 Maalittamisen määritelmät

Opinnäytetyössä on lähdetty avaamaan pääongelmana sitä, että mitä on maalittaminen ja miten se määritellään (kts s. 13) ja avattu maalittamiseen liittyviä ja tunnistettuja tekijöitä. Opinnäytetyön aikana yhä useammin silti itse *maalittaminen* terminä nousi esille suurena tekijänä, mikä itsessään luo haasteen ymmärtää ilmiötä ja saattaa tuottaa itsessään monia kysymyksiä: mitä se on? missä sitä tapahtuu? kehen se kohdistuu? miksi sitä tapahtuu?... Maalittaminen on lähtöisin sodanajan strategiasta ja tarkoittaa jonkin valitun kohteen määrittelemistä eli itse maalittaminen ei ole se toiminnallinen vaihe, vaan strategisesti tehty kohdevalinta. Kun maalittamisesta puhutaan tässä opinnäytetyössä tarkoitettuna *joukkoistetun ja järjestelmällisen häirinnän* viitekehyksessä, pidetään sitä isossa kuvassa metaforana tai jopa ihan synonyymina tälle sotavoimien käyttämälle maalittamiselle, missä tarkoituksena on tehdä kohdevalintaa. Onnistuneen maalittamisen avulla saadaan joukkoistettu ja järjestelmällinen toiminto aikaiseksi, missä eri osateot tukevat omina tekoinaan *maalittajan* omien tavoitteiden saavuttamista. (Jantunen, 2021; Aaltonen, 2021.)

Maalittamisesta vailla parempaa tietoa puhuttaessa, on suuri vaara, että siitä luodaan virheellinen yleiskäsitys ja harhaanjohtava mielikuva sen tunnusmerkistötekijöistä. Kun maalittaminen eli kohdevalinnan määrittely on tehty, sen ympärille luodaan tavoitteisiin päästäkseen operatiiviset ja toiminnalliset suunnitelmat kuten: infran rakentaminen, henkilö- ja aseresurssit, sidosryhmät ja muu yhteistoiminta, viestintä ulkoisesti ja sisäisesti sekä muut vaikuttamisen ja informaatiovaikuttamisen eri keinot. (Jantunen, 2021.) Infran rakentamisella voidaan nähdä oma vastakkainen mielipide tai aihe, henkilöresurssit ovat tätä joukkoistamista, aseresurssit ovat kohteesta saatu/löydetty tieto, sidosryhmät ja muu yhteistoiminta voidaan edelleen lukea hiljaisiin ja passiivisiin peukuttajiin, viestintä ulkoisesti ja sisäisesti sekä muu informaatiovaikuttaminen on kaikki julkisilla sekä suljetuilla foorumeilla käyty keskustelu, jossa liitetään määritelty kohde (maalitettu) keskusteluun, jota ohjataan taustalla olevien tavoitteiden suuntaan disinformaation, valeutisoinnin, trollaamisen ym. keinoin.

Se, mitä katsotaan *maalittamiseksi* ja mitä ei, voi olla joissakin tapauksissa mahdotonta sanoa riippuen monesta tekijästä; maalittaja tekee sen niin hyvin, moninaisia kanavia ja tietoja käyttäen tai sitten kohde (maalitettu) ei tunnista tai tiedä tällaista tapahtuvan

tai ei annan sen vaikuttaa itseensä. Useimmiten maalitettu tulee kyllä tietämään suunnasta tai toisesta olevansa jonkinlaisen häirinnän kohteena. Häkkinen havaitsi omassa selvityksessään tämän maalittamisen riittämättömän määritelmän myös yhdeksi keskeiseksi tekijäksi, jonka vuoksi ilmiön hallinta on nähty vaikeaksi, koska sitä ei osata vielä tunnistaa; itse termi *maalittaminen* oli yksi osatekijä tälle tunnistettavuudelle, miksi asian tarkempi selvittäminen ja tarkastelu on osaltaan vaikeaa (Häkkinen, 2021, s. 9–10). Haastatteluissa myös tämä määritelmän epämääräisyys asiasta nousi vahvasti esille ja tällainen karkea ”varman päälle” tehtävä linjaus maalittamiseen liittyvistä keskeisistä tekijöistä oli joukkoistaminen eli joukkovoiman kerääminen ja tällainen ”kaikki yhtä vastaan” -asetelman luominen sekä toiminnan tavoitteellisuus. Näiden kahden tekijän merkitys nousi erityisesti haastatteluissa esille, kun puheissa oli maalittamiseen oleellisesti liittyvät keskeiset tekijät. Opinnäytetyöni tekemisen aikana olen pyrkinyt löytämään tarkempia määritelmiä maalittamisesta; uskottavat määritelmät olivat Sisäministeriön työryhmän laatima määritelmä (kts. opinnäytetyön s. 39) ja Lakimiesyhdistyksen 2019 vuosikertaan, oikeustieteen tohtori Päivi Korpisaaren tekemä määritelmä.

Korpisaaren määritelmä oli seuraava:

”Maalittamisella tarkoitetaan järjestelmällistä toimintaa, jolla pyritään vaientamaan ihmisiä tai vaikuttamaan heidän toimintaansa esimerkiksi uhkailemalla tai levittämällä heidän yksityisluontoisia (tai perättömiä) tietojaan internetissä. Maalittajien tavoitteena on vaientaa kohteensa, ja pitkässä juoksussa jo maalittamisen pelko voi vaikuttaa siihen, mitä puheenaiheita julkisuudessa käsitellään ja miten. Vaikka maalittaminen kohdistuu suoraan vain yhteen ihmiseen, se vahingoittaa laajemminkin oikeusvaltiota sekä sananvapaussilmapiiriä rajoittamalla ihmisten halukkuutta tai uskallusta ilmaista itseään, sekä kaventamalla samalla yleisön oikeutta saada tietoa siitä, mitä yhteiskunnassa ajatellaan ja tapahtuu.” (Korpisaari, 2019, s. 930).

Nämä molemmat määritelmät ovat itsessään hyviä ja suuntaa antavia määritelmiä. Samalla voidaan kuitenkin huomata, että niiden välillä on hieman eri tavalla esille tuotuna keskeiset tekijät. Tämän opinnäytetyön yhteydessä kerätyn aineiston perusteella keskeisinä tekijöinä näistä em. määritelmistä ovat esiintyneet:

- tavoite (suurempi kuin vain yhden henkilön vahingoittaminen)

- järjestelmällinen toiminta
- yhteen ihmiseen kohdistuminen, vaikka tavoite on/voi olla muualla
- sisältää eri rikosten tunnusmerkistötekijöitä: mm. uhkaus/loukkaus/kiristys

Opinnäytetyössä kerätyn aineiston perusteella voidaan johtopäätöksenä sanoa, että maalittamiseen liittyy useimmiten suurempi tavoite, kuin pelkästään henkilökohtaiset syyt mustamaalata jokin henkilö. Tätä seikkaa tukee, että maalittamisen uhriksi joutuneella ja maalittajalla on pääsäännön mukaan ollut jokin yhdistävä asia/aihe, jonka vuoksi uhri on valikoitunut kohteeksi. Helsingin käräjäoikeuden, Aron maalittamiseen liittyvässä rikosasiassa annetussa tuomiossa tätä tekojen tavoitteellisuutta arvioitiin nimenomaisesti teon motiivin kautta, missä sen katsottiin olevan Aron toimittajana työskentelyn, maineen ja ammatillisen uskottavuuden tuhoaminen (Helsingin käräjäoikeuden tuomio, s. 163). Tällä tavoitteella Bäckman ja Janitskin ovat yrittäneet saada Aron tekemät tutkimukset Venäjän informaatiovaikuttamisesta kelvottomiksi ja epäuskottaviksi – pelkästään Aron henkilökohtainen tuhoaminen ei ole ollut yksinään maalittajien tavoite.

6.2 Tuotos – ilmiön tunnistamiseksi tarvittavat kysymykset

Opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa sovittiin ennen opinnäytetyön aloittamista, että opinnäytetyössä tulisi olemaan tuotos, joka palvelisi heidän työtään asiakkaiden kohtaamisessa. Tuotoksena on tarkistuslista, johon on koottu sellaiset kysymykset, jossa kiteytyy maalittamiseen liittyvät keskeiset olosuhdetekijät. Tarkastuslista eli kysymyspatteristo antaa hyvän todennäköisyyden tunnistaa, onko henkilö joutunut maalittamisen uhriksi. Kysymyksissä on otettu korostuneesti esille uhrin asema ja hänen kokemansa traumat; kysymysten asettelu on pyritty tehdä erityisen hienotunteisesti sekä neutraalin lähestymisen muodossa. Uhrin tuntemuksia ei ole syytä saattaa yhtään raskeammaksi, kysymällä asioista, joissa voisi olla edes mahdollisuus esiintyä syyllistävä näkökulma. Maalittamisen kohteeksi joutunut henkilö on aina tahtomattaan uhri, ei mitään muuta.

Tuotoksessa on otettu huomioon erityisesti Rikosuhripäivystyksen tarpeet, eikä sitä pidä liittää tai viedä ajatuksena vielä pidemmälle, poliisin tai syyttäjän näkökulmiin.

Opinnäytetyössä esille tuodut asiat ja tuotos auttavat Rikosuhripäivystyksen työntekijöitä kohtaamaan maalittamisen uhrin ja edesauttavat uhria itseään jäsentelemään asioita, mikä itsessään auttaa asian esittämistä poliisille sekä rikosilmoituksen tekemistä. On tärkeää, että uhrille ei syötetä ajatusta, että hän nimenomaan olisi tai ei olisi *maalittamisen uhri*, vaan pyrittäisiin ilman ennakoasetelmia selvittämään, mitä on tapahtunut, missä, milloin ja jatkuuko se edelleen. Maalittamisen kohteeksi joutuneen henkilön omat havainnot tapahtumista ovat yleisesti ottaen tarkimmat ja informatiivisimmat, missä täytyy huomioida myös tapahtumien pitkäkestoisuus ja olosuhteiden mahdollinen muuttuminen. On ymmärrettävä, että maalittamisen uhriksi joutunut henkilö ei muista tai osaa aluksi yhdistää kaikkea asiaan liittyvää, tällöin on uhrille annettava luonteva ja matala kynnyksellä tuoda asioita myös yksittäisinä asioina esille.

Tarkistuslista on tämän opinnäytetyön liitteenä, LIITE 1.

7 KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

7.1 Kehittämisehdotukset

Yhtenä opinnäytetyön *tavoitteena* on ollut tuottaa saadun aineiston myötä kehitysehdotuksia maalittamiseen liittyvien keskeisten ongelmakohtien tueksi. Kehitystyö ei ole kuitenkaan saanut ottaa liian suurta roolia, jotta opinnäytetyössä oleva päätavoite on saavutettu ja rikosuhripäivystys on saanut käyttökelpoisen työkalun oman toiminnan tueksi.

Sisäministeriön vuonna 2020 asettaman työryhmän vuonna 2021 alussa julkaisemassa raportissa on tuotu laajasti eri kehityskohteita esille, joista keskeisenä kaikkien kehitysjatusten osalta on yhteinen nimittäjä – uhri. Kehityskohteet on linjattu vahvistamaan konkreettisilla toimintamalleilla entisestään rikoksen uhrin oikeuksia ja tilanteessa saatavaa tukea. Yhtenä vahvana kehityskohteena oli mm. työnantajien antama tuki maalittamisen uhrille. (Sisäministeriön julkaisu 2021:3; Sisäministeriön tiedote 15/2021.) Tämä Sisäministeriön työryhmän tunnistama kehityskohde on noussut myös

tässä opinnäytetyössä olevan aineiston myötä keskeiseksi kehityskohteeksi. Tätä uhrien tukipalvelua voisi miettiä vielä muiden, kuin työnantajan tuen kautta. Yhtenä kehityskohteena voisi olla uhreille suunnattujen tukipalveluiden kartoittaminen ja niiden konkreettinen kehittäminen uhrin näkökulma ja tarpeet huomioiden.

Kehityskohteena olisi sija vielä useammallekin tutkimukselle, jossa ihmisten internet- ja somekäyttäytymistä tutkittaisiin. Yhtenä mittarina voitaisiin pitää tietoisuuden lisäämistä mm. koulutusrakenteisiin sosiaalisen median ja medialukutaidon lisäämisellä ja yleisen keskustelun kautta tapahtuvan kulttuurin muutoksen kautta. Vaikuttavuuden myötä tällä olisi maalittamisen kohteeksi joutumisella myös oma sijansa, missä uhrilla olisi jo ennalta estävässä mielessä työkaluja välttää joutumista kohteeksi. Kehityskohteena voisi olla Medialukutaidon lisääminen peruskoulun oppimäärään, jo mielellään ala-asteelle. Järvinen on kirjassaan *Kyberuhkia ja somesotaa* kirjoittanut: ”*Olipa kyse sitten Facebookin levittämistä vale uutisista, valemedioiden disinformaatiosta tai salaliittoteorioista, kansan paras suoja on sen yleissivistyksessä, koulutuksessa ja sisäisessä luottamuksessa.*” (Järvinen, 2018, s. 229).

Tässä opinnäytetyössä on tuotu laajasti esille internetiä ja sosiaalista mediaa, mikä tarkoittaa samalla myös lukuisia ja taas lukuisia palveluntarjoajia. Yhtenä kehityskohteena voisi olla palveluntarjoajien vastuusioiden nostaminen päättäjien keskusteluun.

7.2 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyötä tehdessä nousi esille ajoittain hyviä jatkotutkimuksen aiheita, joista seuraavana muutamia nostoja. Yhtenä selkeänä jatkotutkimusaiheena voisi olla *miten maalittamisen uhrien tekemät rikosilmoitukset menestyvät: Onko uhrin tehtävällä/vieralla vaikutusta asiaan?*

Opinnäytetyön empiriaosuudessa haastattelujen myötä tuli vahvasti esille uhrien korvausten epäsuhta vahingollisuuteen nähden. Korvauskäytäntö on uhrin näkökulmasta se ensisijainen ja konkreettinen oikeusturvatekijä. Opinnäytetyössä esille tulleet epäkohdat eivät olleet lieviä, vaan loivat suurta huolta herättävää kuvaa uhrin asemasta ja oikeusturvatekijöistä. Tätä voisi tutkia lisää ja aihetta voisi pyrkiä lähestymään jatkotutkimuksella *maalittamisen uhrin korvauskäytäntö ja sen oikeudenmukaisuus.*

Koska maalittaminen on osoittautunut monimuotoiseksi ja sen on katsottu tarvitsevan taustalle tietyt tekijät, saattaa maalittamisen tunnistaminen kaikkienensa jäädä puutteelliseksi. Tällainen ilmiön puutteellinen tunnistaminen tilanteissa, joissa sitä on yritetty, mutta se ei ole onnistunut, vääristää tilastoja ja antaa ilmiön laajuudesta siten väärää kuvaa. Jatkotutkimusaihe voisi olla siitä, missä on selkeästi ollut tavoitteena maalittaminen, mutta se on jäänyt kesken tai ei ole muusta syystä onnistunut.

Kovasti puhutaan siitä, että onhan epäilyllä puolustaja ja jos ei, niin se voidaan määrätä. Kuitenkin on ollut tapauksia, joissa epäilty on syystä tahi toisesta puolustanut itseään ja tämä olisi huomioitu tuomiossa alentavasti ja tekijä olisi vielä salissa jatkanut uhriin kohdistuvaa painostusta ja uhkailua. Asiassa on kaksi selkeää kysymystä, joista voisi olla tarpeen tehdä tutkimustyötä. Oikeusprosessin tarkastelu avustajien käytön tarpeesta: *Milloin epäilty voi puolustaa itseään ilman avustajaa vs. rikoksen jatkaminen* ja toinen olisi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulma uhrin puolelta: *Vaikuttaako epäillyn puolustautuminen ilman avustajaa alentavasti tuomioon?*

LÄHTEET

Aaltonen, M. 2021. Luento rikosuhripäivystyksen koulutuspäivillä 19.3.2021.

Aaltonen, M. 27.4.2021. Henkilökohtainen keskustelu Oikeusministeriön hankepäällikkö, Milla Aaltosen kanssa.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino. Viitattu 11.2.2021. Adobe Digital Editions -lukuohjelmalla tietokoneella.

Aro, J. 2019. Putinin trollit: Tositarinoita Venäjän infosodan rintamalta. Helsinki: Johnny Kniga.

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Helsinki: Kuluttaja-tutkimuskeskus. Viitattu 11.2.2021. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153032>.

HE 66/1988, Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi. <https://www.edilex.fi/he/fi19880066.pdf>.

HE 19/2013, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130019.pdf>.

Helsingin käräjäoikeuden tuomio. 2018. Asianumero R 18/4821.

Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. pain. Helsinki: Tammi.

Häkkinen, A. 2021. Maalittamisen laajuutta käsittelevä kirjallinen aineisto. Helsinki: Sisäministeriö. Sisäministeriön julkaisuja 2021:8. Haettu 12.4.2021 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-616-4>.

Illman, M. 2020. Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen: Lainsäädännön arviointia. Helsinki: Valtioneuvosto. Valtioneuvoston selvityksiä 2020:3. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020120399312>.

Jantunen, S. 2015. Info-sota. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. E-kirja. Haettu 8.3.2021 osoitteesta <https://media.kirjavalitys.fi/ekirja/63235a2406ddc5e801d8ba02d04852d4c4182ed31fed355aab142e189c3e176b>.

Jantunen, S. 28.4.2021. Henkilökohtainen keskustelu sotatieteiden tohtori Saara Jantusen kanssa.

Jyväskylän yliopisto. 2021. Polarisaatio. Haettu 26.4.2021 osoitteesta <https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/tyoskentely/paatoxsenteko/polarisaatio.html>.

Järvinen, P. 2018. Kyberuhkia ja somesotaa: Digiainana sinäkin olet etulinjassa. Jyväskylä: Docendo.

Koivukangas, J. Henkilökohtainen keskustelu opinnäytetyön tekemisen aikana kehitysohjaaja Jaana Koivukankaan kanssa.

Korpisaari, P. 2019. Sananvapaus verkossa: yksilöön kohdistuva vihapuhe ja verkkotalustan ylläpitäjän vastuu. Aikakausikirja 7–8/2019. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys. <https://www-edilex-fi.lillukka.samk.fi/lakimies/20322.pdf>.

Kortteinen, J. 2002. Ihmisoikeudet 2000-luvulla: Sopimuksia ja asiakirjoja. Ihmisoikeusliiton kokoomateos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Lakialoite LA 33/2019 vp, lakialoite laiksi rikoslain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Sivut/LA_33+2019.aspx.

Laki rikoslain muuttamisesta 697/1991 muutoksineen. Haettu 15.2.2021 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1991/19910697>.

Laki rikoslain muuttamisesta 578/1995 muutoksineen. Haettu 15.2.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950578>.

McLeod, H. 2016. Dylann Roof wrote white supremacist manifestos: prosecutors. Reutersin uutisartikkeli. Haettu 6.3.2021 osoitteesta <https://www.reuters.com/article/us-south-carolina-shooting-idUSKCN10X29A>.

Naisjärjestöjen Keskusliitto. 2021. Vihapuheen torjumiseen on olemassa keinot, nyt tarvitaan tekoja. Tiedote 28.4.2021. Haettu 4.5.2021 osoitteesta <https://naisjarjestot.fi/vihapuheen-torjumiseen-on-olemassa-keinot-nyt-tarvitaan-tekoja/>.

National Security Commission on Artificial Intelligence. 2021. Final Report. <https://www.nscai.gov/wp-content/uploads/2021/03/Full-Report-Digital-1.pdf>.

Niilola, M. 2020. Hovioikeus hylkäsi Ylen toimittaja Jessikka Aron tubettajakasikolle hakeman lähestymiskiellon. Ylen uutisartikkeli. Haettu 7.3.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11690176>.

Oikeusministeriö. 2018. Against Hate. Oikeusministeriön hanke OM005:00/2018. Haettu 24.3.2021 osoitteesta <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM005:00/2018>.

Pellonpää, M. 2005. Euroopan ihmisoikeussopimus. 4. uud. p. Helsinki: Talentum.

Peltomäki, J. & Norppa, K. 2015. Rikos meni verkkoon. Helsinki: Talentum.

Pietilä, A.-P. 2018. Uutisissa valheita, valheita uutisissa. Helsinki: Art House.

Riiheläinen, J. 8.5.2021. Henkilökohtainen keskustelu markkinoinnin ja viestinnän asiantuntija Janne Riiheläisen kanssa.

Rikoslaki 39/1889 muutoksineen. Haettu 15.2.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>.

Rikosuhripäivystys. 2021. Kenelle palvelut ovat tarkoitettu. Haettu 2.4.2021 osoitteesta <https://www.riku.fi/palvelut/>.

Rosling, H., Rosling, O. & Rosling Rönnlund, A. 2018. Faktojen maailma: Asiat ovat paremmin kuin luulet. Helsinki: Otava.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uud. p. Helsinki: Tammi. Adobe Digital Editions -lukuohjelmalla tietokoneella.

Sisäministeriö. 2019. Sanat ovat tekoja: Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. 2019. Helsinki: Sisäministeriö. Sisäministeriön julkaisuja 2019:23. Haettu 14.3.2021 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-264-7>.

Sisäministeriö. 2020. Uutinen: maalittamisen erillinen kriminalisointi ei ratkaise ongelmaa, someyhtiöille suurempi vastuu. Haettu 14.2.2021 osoitteesta <https://intermin.fi/-/10616/selvitys-maalittamisen-erillinen-kriminalisointi-ei-ratkaise-ongelmaa-someyhtiöille-suurempi-vastuu>.

Sisäministeriö. 2021. Työryhmäraportti: Maalittamisen vastaisten toimien tehostaminen. Helsinki: Sisäministeriö. Sisäministeriön julkaisuja 2021:3. Haettu 14.2.2021 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-623-2>.

Sisäministeriö. 2021. Tiedote 15/2021. Työnantajien tulisi tukea jatkossa tehokkaammin maalittamisen uhreja. Haettu 25.2.2021 osoitteesta <https://intermin.fi>.

Sisäministeriö. 2021. Tiedote 12.4.2021. Maalittamista käsittelevä yhteenveto on julkaistu. Haettu 12.4.2021 osoitteesta <https://intermin.fi>.

Somekäsikirja. 2021. Feikkiä vai faktaa. Haettu 26.2.2021 osoitteesta <https://somekäsikirja.fi>.

Stenius, H. 7.4.2021. Henkilökohtainen keskustelu aluesyyttäjä Heikki Steniuksen kanssa.

Suomen perustuslaki 731/1999 muutoksineen. Haettu 5.3.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Tilastokeskus. 15.1.2021. Median merkitys on kasvanut pandemian aikana – monet ikäihmiset ovat ottaneet melkoisen digiloikan. Tilastokeskuksen artikkeli. Haettu 25.2.2021 osoitteesta <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/median-merkitys-on-kasvanut-pandemian-aikana-monet-ikaihmiset-ovat-ottaneet-melkoisen-digiloikan/>.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2020. Tekoäly 4.0 -ohjelma vauhdittaa liiketoiminnan digitalisaatiota. Haettu 9.5.2021 osoitteesta <https://tem.fi/-/tekoaly-4.0-ohjelma-vauhdittaa-liiketoiminnan-digitalisaatiota>.

Valtioneuvosto. 2021. 8.4.2021 Tiedote. Ministerityöryhmä: maalittamisen vastainen työ käynnissä. Haettu 20.5.2021 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/ministerityoryhma-maalittamisen-vastainen-tyo-kaynnissa>.

Vehkoo, J. & Nieminen, E. 2017. Vihan ja inhon internet. Helsinki: Kosmos.

Vehkoo, J. 2019. Valheenpaljastajan käsikirja. 2. uud. p. Helsinki: Kosmos.

YLE. 2015. Yle Pietarin trollitehtaalla – Näin Venäjän propagandaa rustataan kellon ympäri. Ylen uutisartikkeli. Haettu 7.3.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-7804386>.

YLE. 2020. Venäläistoimittajan polttomurha johtui läheisten mielestä viranomaisten painostuksesta. Haettu 13.2.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11597979>.

TARKISTUSLISTA

Ilmiön havaitseminen ja uhriksi joutuminen

- Kerro omin sanoin, mitä on tapahtunut ja miksi?
- Oletko sinä kertonut tästä jollekin muulle?
- Milloin olet huomannut tällaisen alkaneen?
- Onko sinusta levitetty loukkaavia tai perättömiä asioita julkisesti?
- Mainitaanko sinut nimeltä ja oletko sinä niissä tunnistettavissa tai koetko että sinut saatettaisiin tunnistaa?

Ympäristö, missä maalittamista tapahtuu ja tekotapa

- Missä ympäristössä tämä tapahtuu?
 - esim. verkossa, sosiaalisessa mediassa, henkilökohtaiset yhteydenotot eri viestintävälineillä, muu media)?
- Minkälainen sisältö tai aihepiiri näihin tapahtumiin liittyy?
- Onko sinuun kohdistunut uhkaus tai uhkauksia?

Maalittamiseen liittyviä tekijöitä

- Kuvataanko sinut jonkin asian/aiheen ”vastapuolen” edustajana?
 - esim. henkilö olisi puolueessa x jäsenenä ja hänet tuodaan korostuneesti tämän puolueen edustajana esille ja pyritään mustamaalaamaan sekä puolue, että henkilö ja samassa yhteydessä tämä maalittamisen taustalla oleva tekijä korostaa vastapuolta edustavaa puoluetta.
- Kuinka kauan tämä toiminta on kestänyt ja jatkuuko tämä edelleen?
- Miten toistuvaa tämä (uhrin kertoma tapahtuma/teko) on?

- Onko sinun lähiomaisia, työnantajaa, yhteistyökumppaneita tai muita vastaisia häiritetty, painostettu tai sotkettu jotenkin asiaan?
- Osaatko sanoa, että onko tällä tapahtumalla mitään yhdistävää tekijää sinun työhösi, harrastukseesi tai johonkin muuhun toimintaan, missä olet mukana?

Uhriin kohdistuva vaikuttaminen ja sen vaikutus omaan elämään

- Osaatko sanoa, että miten laajasta tapahtumasta on kyse, lähestytäänkö sinua yhden vai useamman henkilön toimesta?
- Tiedätkö kuka tai ketkä näiden tapahtumien takana on?
- Onko sinulta vaadittu jotain (tekoa, tekemättä jättämistä tmv.?)
- Onko tämä sinuun kohdistunut toiminta vaikuttanut sinun normaalin arkeesi tai työntekoon ja oletko joutunut jättämään jonkin asian tekemättä?
- Onko sinusta tehty näiden tapahtumien aikana kanteluita, valituksia tai selvityspyyntöjä?

Tietoisuus uhriksi joutumisesta ja tuen tarve

- Koetko sinä, että olet joutunut maalittamisen kohteeksi?
 - Jos itse tuo esille sanan maalittaminen, ei oleellinen kysymys?
- Oletko sinä pyrkinyt julkisesti tai tekijän kanssa kahden kesken korjaamaan vääriä tietoja ja puolustanut itseäsi asiassa?
 - Miten tämä on vaikuttanut sinuun kohdistuvien tekojen jatkuvuuteen?
- Oletko sinä kertonut tästä jollekin?
 - Oletko sinä saanut asiassa tukea?
- Minkälaista tukea tarvitsevasi tällä hetkellä, mikä auttaisi sinua parhaiten?

Haastattelukysymykset

Kokemusasiantuntijat

Kokemusasiantuntijoiden haastatteluissa on tarkoitus saada luotua kuvaa uhrin näkökulmasta; mitkä eri tekijät maalittamisen tai siihen rinnastettavan tapahtuman aikana ovat nousseet esille ja minkälainen ajallinen yhteys eri tekijöillä on ollut toisiinsa. Haastattelussa otetaan erityisesti esille myös uhrin asema ja se, millä tavalla uhri on kokenut saaneensa tukea ja apua, ja onko siinä ollut epäselvyyttä, vaikeuksia tai onko sitä voinut tilanteessa saada. Haastatteluvastaukset jäävät opinnäytetyön laatijan haltuun ja niistä koostetaan opinnäytetyöhön yhteenveto, jota tarkastellaan ja pohditaan teorian kanssa ja käytetään kokonaisuudessa johtopäätöksiä sekä tuotoksen valmistumisen tueksi. Kokemusasiantuntijoiden haastattelut tehdään anonyymisti ja esiintyvät opinnäytetyössä juoksevilla nimi-merkillä KAH1, KAH2...

YLEINEN OSUUS (aika, paikka ja tapahtumaolosuhteet yleisesti)

K: Oletko joutunut maalittamisen tai siihen rinnastettavan teon/tapahtuman uhriksi?

K: Milloin tämä on tapahtunut? (noin ajankohta esim. 2010-luvun alussa vs. lopussa)

K: Missä ympäristössä tämä maalittaminen tai siihen rinnastettava tapahtuma tapahtui? (henkilökohtaisesti ja/tai verkossa, muualla)

K: Osaatko sanoa, että minkä vuoksi valikoiduit kohteeksi? (työtehtävä, mielipide, poliittinen motiivi tms.)

K: Olitko tuona ajankohtana tietoinen tällaisesta po. ilmiöstä? (maalittaminen tai siihen rinnastettava muu teko)

TEKOTAPA JA YMMÄRTÄMINEN UHRIKSI JOUTUMISESTA

K: Milloin ymmärsit ensimmäisen kerran, että olet joutunut tällaisen po. ilmiön kohteeksi?

K: Miten reagoit ihan ensimmäisenä tapahtumiin, mitä olivat konkreettiset toimesi?

K: Mitä mahdollisuuksia tai keinoja sinulla oli saada tilanne hallintaan ja pysähtymään?

K: Osaatko kuvailla ja erotella eri osatekijöitä, millä eri tavoilla sinua kohtaan hyökättiin?

K: (JOS KYLLÄ, niin tarkentava jatkokysymys: Oliko näillä eri osateoilla ajallista yhteyttä)

K: Tiesitkö, että kuka tai ketkä olivat tosiasialliset tekijät tämän ilmiön taustalla?

ILMIÖN VAIKUTUS UHRIIN

K: Millä tavalla ilmiö vaikutti sinun normaaliin arkeesi?

K: Mitä kysymyksiä tämä uhriksi joutuminen herätti sinussa vai herättikö mitään?

K: Kuka tai mikä oli sinun ensisijainen tukesi tilanteessa, kun ymmärsit joutuneesi ilmiön kohteeksi?

K: Minkälaista tukea tai apukeinoja olisit kaivannut uhrina ilmiötä vastaan käydyssä kamppailussa?

K: Osaatko kuvailla ja erotella eri osatekijöitä, millä eri tavoilla sinua kohtaan hyökättiin? (jos ei ole vielä tullut kunnolla esille)

ILMIÖN TUNNISTAMINEN JA SIITÄ PUHUMINEN UHRIN KANSSA, JOKA ON ENSI KERTAA HÄNELLE TUNTEMATTOMASSA TILANTEESSA

K: Mikä on yksittäinen selkeä viite siitä, että olet nimenomaan maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan kohteena, etkä jonkun muun toiminnan?

K: Jos internetiä ei olisi olemassa, olisitko joutunut po. ilmiön kohteeksi siinä laajuudessa, että se olisi vahingoittanut sinua vastaavalla tavalla, kuin mitä sen nyt vahingoitti?

MAALITTAMISEN UHRIN OIKEUSTURVATEKIJÄT

K: Oletko hakenut oikeutta ja turvaa itsellesi maalittamisen vuoksi (tai siihen? (Esim. tuki-palvelut, rikosilmoitus, vahingonkorvaus)

K: (Jos kyllä) Mikä vaikutus niillä on ollut maalittamiseen ja sen jatkumiseen?

K: Sinun kokemukseesi perustuen, osaatko sanoa, että millä tavalla uhrin oikeusturva on turvattu, hänen joutuessa maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan uhriksi?

Haastattelukysymykset

Asiantuntijat

Asiantuntijoiden haastatteluissa on tarkoitus saada määriteltyä ilmiötä; mitkä eri tekijät maalittamisen tai siihen rinnastettavan tapahtuman aikana ovat määrääviä ja millä tavalla ne tulevat esille. Haastattelussa otetaan erityisesti esille yhteiskunnallisen näkökulman kautta ilmiön tunnistettavuus ja ”tunnustettavuus”. Haastatteluvastaukset jäävät opinnäytetyön laatijan haltuun ja niistä koostetaan opinnäytetyöhön yhteenveto, jota tarkastellaan ja pohditaan teorian kanssa ja käytetään kokonaisuudessa johtopäätöksien sekä tuotoksen valmistumisen tueksi. Asiantuntijoiden haastattelut tehdään nimillä.

YLEINEN OSUUS

K: Osaatko kuvailla kahdella lauseella, mitä on maalittaminen?

K: Missä maalittamista tapahtuu?

K: Miten maalittaminen saa voiman ja resurssit toiminnalleen, mitkä tekijät vaikuttavat tähän?

K: Osaatko arvioida, että mistä lähtien on puhuttu maalittamiseen liittyvästä ilmiöstä?

MAALITTAMINEN: TEKOTAPA, YMMÄRTÄMINEN JA ”TUNNUSTAMINEN”

K: Onko maalittaminen ilmiönä kasvanut tai kehittynyt sen elinaikanaan?

K: Onko maalittaminen sinun näkemyksesi mukaan tänä päivänä virallisesti tunnistettu ja ”tunnustettu” ilmiö?

K: Mikä on sinun näkemyksesi maalittamisen erilliskriminalisoinnista, perustele?

K: Kuka olisi todennäköisin maalittamisen uhriksi joutuva henkilö, mitkä tekijät siihen vaikuttavat?

K: Onko työ määräävä tekijä siinä, kuka voi joutua maalittamisen uhriksi?

K: Olisiko maalittamista, jos meillä ei olisi internetiä?

ILMIÖN HALLITTAVUUDEN HAASTAVUUS

K: Mitkä tekijät ovat ilmiön voimakkaan kasvun taustalla?

K: Onko ilmiö hallittavissa tällä hetkellä?

JOS KYLLÄ, niin perustelut

JOS EI, Minkälaisilla toimilla ilmiöön saataisiin hallinta ja ote?

K: Maalittamisen ympärillä käytävässä yleisessä keskustelussa on laidasta toiseen ajatuksia sen vahingollisuudesta ja laajasta vaikutuksesta, onko sinun mielestäsi ilmiöön vaikea puuttua ja jos, niin miksi?

K: Onko maalittaminen globaali ilmiö?

ILMIÖN VAIKUTUS UHRIIN

K: Millä tavalla maalittaminen tai siihen rinnastettava toiminta vaikuttaa uhriin?

K: Tunteeko uhri tai tuleeeko uhri tietämään maalittamisen aikana, että kuka on tämän maalittamisen takana oleva tosiasiallinen tekijä?

K: Onko uhrille annettu tuki tällä hetkellä linjassa sen vahingollisuuden ja vaikuttavuuden kanssa?

ILMIÖN TUNNISTAMINEN JA SIITÄ PUHUMINEN UHRIN KANSSA, JOKA ON ENSI KERTAA HÄNELLE TUNTEMATTOMASSA TILANTEESSA

K: Pystytkö luettelemaan 5–10 kysymystä, joiden avulla sinä pystyisit tunnistamaan, onko henkilö joutunut maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan uhriksi?

K: Mikä on selkein viite siitä, että henkilö on nimenomaan maalittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan kohteena/uhri?